

Emotivne veze i ženidbeni obrasci hrvatskih iseljenika u Njemačkoj

---

Kopić, Eva

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:573643>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-08**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA

Eva Kopic

**EMOTIVNE VEZE I ŽENIDBENI
OBRASCI HRVATSKIH ISELJENIKA U
NJEMAČKOJ**
DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2022.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA
ODSJEK ZA SOCIOLOGIJU

EVA KOPIĆ

**EMOTIVNE VEZE I ŽENIDBENI
OBRASCI HRVATSKIH ISELJENIKA U
NJEMAČKOJ**

DIPLOMSKI RAD

Mentorica: doc. dr. sc. Marica Marinović Golubić

Zagreb, 2022

Sažetak

Hrvatska ima velik broj iseljenika diljem svijeta. Među najpopularnijim destinacijama Hrvata koji napuštaju Hrvatsku je već dugu niz godina Njemačka. Kao i kod ostalih ljudi, tako i kod hrvatskih iseljenika u Njemačkoj važan dio života čine emotivne veze, a skupa s njima i ženidbeni obrasci (prakse). Istraživanjem njihovih emotivnih veza i ženidbenih obrazaca možemo saznati mnogo toga o životu i prilagodbi u zemlji useljavanja. U ovome se radu kvantitativnom metodom *online* anketnog upitnika istražuju emotivne veze i ženidbeni obrasci hrvatskih iseljenika u Njemačkoj. Provedeno je istraživanje s 232 sudionika, pripadnika prve i druge generacije hrvatskih iseljenika u Njemačkoj, raznolikog ljubavnog i bračnog statusa (oženjeni, u vezi, slobodni ili rastavljeni). U istraživanju se pokazalo da Hrvati u Njemačkoj nemaju naglašene predrasude spram budućih ili postojećih partnera različitih nacionalnosti, ali pokazalo se da Hrvati u Njemačkoj ipak preferiraju Hrvate u odabiru partnera. Hrvatski iseljenici u Njemačkoj planiraju osnovati svoju obitelj u Njemačkoj, te se ne susreću s predrasudama i odbijanjem potencijalnih partnera u Njemačkoj zbog svoje nacionalnosti.

Ključne riječi: hrvatski iseljenici, hrvatski iseljenici u Njemačkoj, emotivne veze, ženidbeni obrasci, izbor partnera, partner, supružnik, brak

Abstract

Croatia has a large number of expats all over the world. For many years, Germany has been among the most popular destinations for Croats leaving Croatia. As with other people, so it is with Croatian emigrants in Germany, that emotional relationships, and together with them, marriage patterns (practices) play an important part in the life of a individual. By researching their emotional and marriage patterns, we can learn a lot about life and adaptation in the country of immigration. In this paper, the emotional relationships and marital patterns of Croatian emigrants in Germany are investigated using the quantitative method of an online survey questionnaire. Research was conducted with 232 participants, members of the first and second generation of Croatian emigrants in Germany, of various love and marital statuses (married, in a relationship, single or divorced). The research showed that Croats in Germany do not have pronounced prejudices against future or existing partners of different nationalities, but it was shown that Croats in Germany still prefer other Croats when choosing a partner. Croatian emigrants in Germany plan to start their family in Germany, and do not face prejudice and rejection of potential partners in Germany because of their nationality.

Keywords: Croatian emigrants, Croatian emigrants in Germany, emotional relationships, marriage patterns, choice of partner, partner, spouse, marriage

SADRŽAJ RADA

1. Uvod	2
2. Hrvatski iseljenici u Njemačkoj	3
2.1. Dinamika iseljavanja hrvatskog stanovništva u Njemačku	3
2.2. Razlozi iseljavanja iz Hrvatske u Njemačku	4
2.3. Socio-ekonomska struktura iseljenika	5
3. Emotivne veze i ženidbeni obrasci	7
3.1. Ekonomska objašnjenja i koncept bračnog tržišta	8
3.2. Kulturna objašnjenja	9
3.3. Teorije koje naglašavaju ulogu „treće strane“	10
3.4. Strukturalni čimbenici	11
3.5. Utjecaj geografskih čimbenika	12
3.6. Emotivne veze i ženidbeni obrasci u Njemačkoj i kod hrvatskih iseljenika u Njemačkoj	13
4. Metoda	16
4.1. Instrumenti	16
4.2. Postupak	16
4.3. Sudionici	17
5. Rezultati	20
6. Rasprava	33
7. Ograničenja istraživanja	35
8. Zaključak	36
9. Popis izvora i literature	37

1. Uvod

Hrvatska je zemlja s velikim brojem iseljenih stanovnika diljem svijeta. Jedna od najpopularnijih hrvatskih iseljeničkih destinacija bila je i ostala Njemačka. Koliko god se govori o iseljavanju iz Hrvatske, hrvatski iseljenici su i dalje u velikoj mjeri neistražena tema. O njima se puno priča, ali se malo toga zna. Ono što je posebno neistraženo je njihov, kolokvijalno rečeno, ljubavni život. Stoga je cilj ovoga rada ispitati emotivne veze i ženidbene obrasce hrvatskih iseljenika u Njemačkoj i njihove preferencije u biranju partnera; dolaze li u Njemačku sami ili sa suprugom/supružnikom, partnerom/partnericom, planiraju li sklapanje braka u inozemstvu ili u Hrvatskoj, koliko im je važno podrijetlo idealne osobe, susreću li se s predrasudama od potencijalnih partnera zbog svoje nacionalnosti. Sociološka relevantnost predloženog istraživanja temelji se upravo na analizi preferencija u odabiru partnera s obzirom na to da se odabir ne događa isključivo u domeni osobnog, već podliježe društvenim očekivanjima, normama i sankcijama. Poželjnost partnera iste ili različite nacionalnosti, vjeroispovijesti, obrazovne i financijske razine unutar neke iseljeničke skupine ukazuje i na njezin položaj unutar njemačkog društva.

Rad nam pruža kratak teorijski okvir na temelju stručne literature o hrvatskim iseljenicima u Njemačkoj; dinamici i razlozima njihova iseljavanja, te socioekonomsku strukturu iseljenika. U teorijskom dijelu rada također su ukratko opisane teorije o odabiru partnera; ekonomska objašnjenja i koncept bračnog tržišta, kulturna objašnjenja, teorije koje naglašavaju ulogu 'treće strane', strukturalni čimbenici i utjecaj geografskih čimbenika. Da bi se dobila što jasnija slika prikazana su i postojeća istraživanja o emotivnim i ženidbenim vezama iseljenika u Njemačkoj s naglaskom na hrvatske iseljenike. Drugi dio rada odnosi se na samo istraživanje provedeno putem *online* anketnog upitnika na uzorku od 232 ispitanika. Prikazani su statistički podaci i analiza, iza koje slijedi rasprava i zaključak.

2. Hrvatski iseljenici u Njemačkoj

Kada je riječ o iseljenicima, Republika Hrvatska pripada europskom krugu zemalja s relativno najvećim brojem iseljenika, točnije građana izvan vlastitih granica. Točan broj hrvatskih građana koji rade/borave u inozemstvu nemoguće je utvrditi, razloga za to je više, no često se kao glavni razlog navodi to što odlazak u inozemstvo nije podrazumijevao obvezu odjavljivanja s jedne ili više adresa u Republici Hrvatskoj na kojoj je ta osoba prijavljena (Mesarić Žabčić, 2007: 97; Pokos, 2017:17). Jasno je da je emigracija iz Hrvatske izrazito negativan čimbenik brojčane dinamike stanovništva te se javlja već od druge polovice 19. stoljeća. Nakon toga bilježi se još nekoliko jakih iseljeničkih struja (Turk i dr., 2018: 73). Autor Ančić navodi pet iseljeničkih valova. Prvi iseljenički val trajao je od 1880. godine do Prvog svjetskog rata i bio je usredotočen na prekomorske zemlje. Drugi val zbivao se tijekom i nakon Drugog svjetskog rata u zapadne i prekomorske zemlje. Treći val bio je 1950-ih godina i iseljavalo se ponajviše u zapadnoeuropske i sjevernoeuropske zemlje, najviše u Njemačku. Do četvrtog vala dolazi u razdoblju Domovinskog rata i u poslijeratnih godina, a odredište je Europa i prekomorske zemlje. Peti val nastupa nakon ulaska Hrvatske u Europsku Uniju i odredište iseljenika su članice Europske Unije (Ančić, 2017: 51-52).

2.1. Dinamika iseljavanja hrvatskog stanovništva u Njemačku

U ovom radu koncentriramo se na hrvatske iseljenike u Njemačkoj stoga nam je dinamika njihovog iseljavanja vrlo bitan čimbenik. Možemo reći da je posljednji jači emigracijski val počeo globalnom ekonomskom krizom 2008. godine, a pojačao se ulaskom Hrvatske u članstvo Europske unije 2013. godine. Dodatan problem je što se on odvija u okolnostima smanjene rodnosti, prirodnog pada, ukupne depopulacije i ubrzanog procesa starenja stanovništva. Njemačka je već dugi niz desetljeća na prvom mjestu po prihvatu iseljenih stanovnika Hrvatske (Pokos, 2017: 16-17). Šezdesetih i sedamdesetih godina 20. stoljeća, kako navodi Ančić, doživljavala je svoje gospodarsko čudo. Drugim riječima bilježila je snažan gospodarski rast, te je već 1955. godine počela primati strane radnike (*Gastarbeiter*) (Ančić, 2016: 55). Procjena vanjskih migranata je otežana zbog toga što potencijalne države useljenja hrvatskih građana ne publiciraju podatke o njihovoj imigraciji devedesetih godina jer su se statistike vodile zbirno za čitavu Jugoslaviju, dok pojedinačnih podataka za Hrvatsku nije bilo. Izuzetak je Njemačka koja u svojim statističkim godišnjacima daje procjenu broja hrvatskih građana u ovoj zemlji krajem godine, ali tek od 31. 12. 1994.

godine, nedugo nakon osamostaljenja Hrvatske. Prema tim podacima, u Njemačkoj se krajem 1994. nalazilo 176 300 stanovnika rođenih u Hrvatskoj, 1995. se broj povećao na 185 100, a 1996. godine 210 900. Treba naglasiti da su i ovi podaci općenito nepotpuni, odnosno da nisu obuhvaćeni svi stanovnici koji su se uistinu i nalazili izvan zemlje (Pokos, 1999: 729). Kako Njemačka postaje sve privlačnija pokazuje i to da je 2009. godine u nju uselilo 46, 7%, a 2016. godine već 71, 2% ukupnog broja stanovnika Hrvatske iseljenih u države članice Europske unije (Pokos, 2017: 17). Prema zadnjim objavljenim podacima 2020. godine u Njemačku se uselilo čak 54, 8% hrvatskih državljana odseljenih u inozemstvo (DZS, 2021). Masovno iseljavanje Hrvata u Njemačku počinje 1. srpnja 2015. kada Njemačka otvara svoje tržište rada za radnike s hrvatskom putovnicom. Jedan od razloga zašto su današnje migracije ponajviše usmjerene na Njemačku je i to što su velikim dijelom razgranate hrvatske migrantske mreže iz prošlosti u Njemačkoj i tzv. tradicija iseljavanja Hrvata u Njemačku. Naime, rodbinske i druge veze imaju veliku ulogu pri iseljavanju (Jurić, 2017: 338-339). U novije vrijeme stanovnici Slavonije prvi su po migracijama u Njemačku. Većinom sele u regije Bayern i Baden-Württemberg. A razlozi su razni; nedostatak radnih mjesta u Slavoniji, prometna (ne)povezanost ili školovanje (Šola i Bičvić, 2018: 158).

2.2. Razlozi iseljavanja iz Hrvatske u Njemačku

Kao glavni razlozi iseljavanja iz Hrvatske od 1991. – 1998. godine navode se a) ekonomski razlozi pod kojima podrazumijevamo iseljavanje potaknuto gubitkom zaposlenja u Hrvatskoj i nalaženje povoljnijeg zaposlenja u inozemstvu; b) politički razlozi koji su uglavnom motivirani neprihvatanjem novonastale hrvatske države, ali dijelom i srpske paravlasti od samih Srba na području bivših okupiranih područja Republike Hrvatske; c) psihološki razlozi očituju se kod osoba kod kojih je prevladao strah za osobnu ili obiteljsku sigurnost zbog ratne opasnosti (a da nisu dobile status izbjeglica). Pod psihološke razloge također možemo svrstati i one osobe koje su emigrirale zbog spajanja s već ranije iseljenim članovima obitelji (Pokos, 1999: 727). Jurić je proveo istraživanje čiji rezultati pokazuju kako se većina ispitanika slaže da Hrvatska nije društvo koje svojim građanima osigurava dostojan život i perspektivu, odnosno pravnu sigurnost, ekonomski prosperitet i mogućnosti profesionalnog razvoja. Jurić također navodi kako je analiza iseljeničkih stavova pokazala da je glavni poticaj odlaska iz zemlje predodžba da u Hrvatskoj nisu institucionalizirane vrijednosti radne etike i uopće poštenja. Ukratko, percepcija iseljenika je da se hrvatsko

društvo moralno slomilo (Jurić, 2017: 362). Možemo reći da je emigracija iz Hrvatske tradicionalno oduvijek vođena primarno spletom ekonomskih i političkih motiva (Župarić-Iljić, 2016: 2). Mesarić Žabčić navodi: „Na pitanje što definitivno utječe na odluku o odlasku iz matične domovine svakog pojedinca vrlo je teško reći i dati pravi odgovor kao i koji su od postojećih uzroka iseljavanja presudni u trenutku samog odlaska.“ (Mesarić Žabčić, 2017: 101).

2.3. Socio-ekonomska struktura iseljenika

Što se tiče dobno-spolne strukture iseljenika iz Hrvatske, prema podacima koje navodi Župarić-Iljić, prevladavaju muškarci (53, 7%) od kojih je 40% otišlo na vrhuncu radno sposobne i reproduktivne dobi (od 25 do 44 godine). 2015. godine iselile su se 21 733 osobe koje pripadaju radno sposobnom stanovništvu (dob 20-64 godine), što čini 73, 3% iseljeničkog kontingenta. Također je uočeno kako se udio iseljenih maloljetnika (uključujući i 19-godišnjake) povećao s 13, 3% na 19, 3%, po čemu možemo zaključiti da raste broj iseljenika koji odlaze iz Hrvatske radi spajanja obitelji. Primijećeno je da se sve više i čitavih obitelji direktno iseljava iz Hrvatske (Župarić-Iljić, 2016: 6). Danas se sve više odlučuju migrirati visokoobrazovne, zaposlene osobe te one koje su u braku, dok to prije nije bio slučaj. Navodi se da velik broj iseljenika očekuje subjektivne dobiti od migracije, te su motivirani novim spoznajama i iskustvima. Također smatraju da je to odlična prilika da se usavrše u svojoj profesiji (Jurić, 2017: 352). Jurić navodi kako Nijemci vide Hrvate kao idealne radnike za potrebe njemačkog gospodarstva. Naime, smatra se da su Hrvati svojom obrazovnom razinom i načinom života prilagođeni potrebama njemačkog društva i tržišta rada. Također se navodi kako su Hrvati uvijek dobrodošli u Njemačku jer njihova integracija košta znatno manje od useljenika recimo iz arapskih zemalja (Jurić, 2017: 352). Međutim, imigracija hrvatskog stanovništva u njemački sustav dovodi do problema desocijalizacije, odnosno, resocijalizacije u njemačko društvo. Navodi se kako su migranti, ponajviše u prvim fazama nakon migracije, dezorijentirani jer u procesu migracije njihove vrijednosti i norme ponašanja gube svoju društvenu i kulturnu važnost. Smatra se da masovni mediji i društvene mreže imaju veliku ulogu pri njihovom pozicioniranju i stabilnosti (Šola i Bičvić, 2018: 161). Jedan od konkretnih primjera su i katoličke zajednice. Naime, od otprilike 400 katoličkih zajednica na materinskom jeziku u Njemačkoj gotovo jednu četvrtinu čine zajednice hrvatskih katoličkih emigranata što ukazuje na dobru organiziranost Hrvatskih katoličkih župa koje

nose dušobrižništvo na hrvatskom jeziku, kulturne aktivnosti, socijalne službe, njegovanje nacionalnog identiteta i dr. Ovo nam je bitno zbog toga što njemačka istraživanja potvrđuju da su zahvaljujući svojim župama hrvatski migranti strukturno dobro integrirani (Ančić, 2017: 58). Isti autor još navodi kako se hrvatski doseljenici socijalno dobro integriraju i zbog relativno dobre izobrazbe (Ančić, 2017: 59).

3. Emotivne veze i ženidbeni obrasci

U ovom odlomku bavit ćemo se analizom obrazaca stvaranja ženidbenih veza hrvatskih iseljenika u Njemačkoj. No prije nego prijeđemo na tu skupinu, osvrnut ćemo se na postojeća istraživanja o emotivnim i ženidbenim vezama migranata. Poznato je kako se zemljopisna mobilnost s godinama znatno povećala u cijelome svijetu. To sa sobom dakako nosi značajne promjene i to ne samo u zemljama iz kojih se u velikoj mjeri emigrira, nego i u zemljama koje su popularne po pitanju imigracije. Stanovništvo u takvim zemljama postaje sve više etnički heterogeno. Ovdje se svakako misli i na države Zapadne Europe koje su sebe doživljavale kao nacionalne države s uglavnom homogenim stanovništvom (Beck-Gernsheim, 2007: 271). Općenito se može reći kako je istraživanje ove teme otežano nedostatkom podataka jer vrlo mali broj zemalja prikuplja statističke podatke koji su relevantni za ispitivanje transnacionalnih brakova i promjena u njima. Velik broj država podcjenjuje opseg transnacionalnih brakova jer zanemaruje činjenicu da značajan dio druge generacije migranata ima državljanstvo zemlje primateljice (Carol i dr., 2014: 389). Međutim, navodi se da su se nakon kasnih 1970-ih zapadnoeuropska tržišta brakova znatno internacionalizirala. Od tada su brakovi zapadnoeuropskih muškaraca i žena iz dalekih zemalja postali uobičajen prizor (Glowsky, 2007: 2).

Jasna Čapo Žmegač navodi kako je Tölölyan u časopisu *Dijaspóra* napisao da se nacija uvijek zamišlja i predstavlja kao zemlja, teritorij, koji funkcionira kao mjesto homogenosti, ravnoteže, integracije. Također, to je ideja mira koju će nacionalne elite željne hegemonije uvijek željeti, a ponekad i postići (Čapo Žmegač, 2005: 9). Carol, Ersanilli i Wagner navode kako se na transnacionalne brakove u Zapadnoj Europi obično gleda kao na ometanje te integracije (Carol i dr., 2014: 389). U svijetu različitosti, ljudi najčešće biraju ono što im je blisko i poznato, odnosno biraju partnere koji su im slični, koji su iz njihove društvene grupe, te koji su im bliski po statusu. Sociolozi pokušavaju objasniti zašto ljudi biraju partnere unutar svoje grupe (endogamija) i zašto stupaju u brak s osobama bliskim statusom (homogamija). Iako na izbor partnera utječu mnogi čimbenici, sociolozi su endogamiju i homogamiju istraživali s obzirom na rasu/etničku pripadnost, vjeru i socioekonomski status (Kalmijn, 1998: 395). Kako imigranti sada sve više odlaze da bi ostali, postavljaju se razna pitanja u smislu njihove prilagodbe. Pokušavaju li se oni uklopiti u društvo u koje dolaze ili formiraju svoj svijet unutar njihovog? Veliko mjerilo njihove integracije je upravo sklapanje braka, u smislu sklapaju li brak između sebe ili s članovima društva u koje su stigli (Beck-Gernsheim, 2007: 272). Mnogi autori se upravo vode time da se

bračno ponašanje imigranata i njihovih potomaka smatra ključnom dimenzijom njihove integracije (Kalter i Schroedter, 2010: 12). U sljedećih nekoliko poglavlja prikazat ćemo moguće teorijske pristupe istraživanju emotivnih veza i ženidbenih obrazaca.

3.1. Ekonomska objašnjenja i koncept bračnog tržišta

Kako bi se razumjeli obrasci odabira braka koristimo koncept bračnog tržišta. Naime, neoženjeni muškarci i žene djeluju unutar tržišta braka gdje svaki pojedinac razmatra skup potencijalnih supružnika. Potencijalni supružnici ocjenjuju se na temelju resursa koje imaju u ponudi. Pojedinci se natječu za supružnika kojeg najviše žele nudeći vlastita sredstva zauzvrat. Radi se o različitim resursima, no sociolozi su se uglavnom fokusirali na socioekonomske i kulturne resurse. Supružnici u braku udružuju te resurse i proizvode obiteljska dobra, to jest ekonomsko blagostanje, status, društvenu potvrdu (Kalmijn, 1998: 398). Pojedinci koji su uspješno akumulirali socioekonomske resurse (visoku razinu obrazovanja, prihoda i prestiža) smatraju se posebno privlačnim partnerima (Kalter i Schroedter, 2010: 13). I dok je važnost socioekonomskih resursa na temelju sklonosti braku s partnerom koji je neovisan, to jest ima svoje prihode, uloga kulturnih resursa temelji se na sklonosti sklapanja braka s nekim tko vam je sličan. Naglasak je na kulturološkim sličnostima. Sličnost vrijednosti i mišljenja dovodi do učvršćivanja međusobnih odnosa, dijeljenje svjetonazora, te do povećanja mogućnost sudjelovanja u zajedničkim aktivnostima, osigurava bolju komunikaciju i međusobno razumijevanje (Kalmijn, 1998: 398). Obično je interakcija korisnija ako su vrijednosti i mišljenja, kao i stilovi života, odnosno kulturni izvori osoba u interakciji, slični (Kalter i Schroedter, 2010: 14).

U svojim kasnijim istraživanjima o statusnoj homogamiji Kalmijn je oblikovao dvije hipoteze: hipotezu podudarnosti, koja tvrdi da je veća vjerojatnost da će se ljudi vjenčati s nekim sličnoga statusa, te hipotezu konkurencije, koja tvrdi da se ljudi radije vjenčaju s nekim visokog statusa. Naime, hipoteza podudarnosti temelji se na ideji da sličnost u dugotrajnim vezama osigurava zajedničku osnovu razgovara, daje potvrdu nečijih normi i vrijednosti i smanjuje napetosti unutar braka koje mogu proizaći iz različitosti u ukusima. Stoga se ova hipoteza uvelike bavi kulturnim aspektima statusnog položaja osobe. Za razliku od toga, hipoteza konkurencije temelji se na ideji da je izbor supružnika vođen koristima dijeljenja ekonomskih resursa koje partner donosi u brak (Kalmijn, 1994: 422-423). Pretpostavlja se da će osoba od svih dostupnih partnera izabrati onoga s kojim se može ostvariti najučinkovitija

društvena razmjena. U partnerstvu, oba partnera služe kao dobavljači resursa za drugoga. Oba partnera pobjeđuju postajući par, jer dolaze dijeliti resurse svog partnera (Glowsky, 2007: 3-4). Također, vjerojatnije je da će se oni sa sličnim resursima susresti. Klasno podrijetlo pojedinca i u nekim slučajevima njihov položaj u rasnoj/etničkoj hijerarhiji određuju koji stupanj obrazovanja imaju, gdje rade i na kojem položaju, u kojem susjedstvu žive i kojom se vrstom rekreacijskih aktivnosti bave (Behtoui, 2010: : 417). Na pitanje objašnjava li podudarnost ili konkurencija statusnu homogamiju, može se djelomično odgovoriti raspletom kulturnih i ekonomskih dimenzija statusne homogamije. Ekonomska perspektiva obitelji implicira da se u društvu s tradicionalnim spolnim ulogama žene natječu za muškarce s atraktivnim ekonomskim resursima, dok se muškarci natječu za žene s atraktivnim resursima u drugim domenama. Međutim, vjeruje se da je nakon revolucije spolnih uloga došlo do toga da se muškarci natječu za ekonomski privlačne žene, baš kao što su se žene natjecale za ekonomski privlačne muškarce. Bitno je naglasiti da je ekonomska konkurencija na tržištu brakova postala simetričnija, a samim time i intenzivnija (Kalmijn, 1994: 423-426). Prema ekonomskoj teoriji samci izborom partnera pokušavaju maksimizirati svoju korist. Ovdje se na osobu gleda kao na proizvođača robe koja se ne može kupiti na tržištu (Glowsky, 2007: 4). Bitno je spomenuti kako se zaključuje da će mješoviti brakovi biti vjerojatniji ako je razina obrazovanja imigranta visoka, jer domaće stanovništvo obično ima višu prosječnu razinu obrazovanja (Kalter i Schroedter, 2010: 13). Očekuje se da će stjecanje obrazovanja druge generacije imigranata pogotovo onih na visokoj razini, povećati njihove mogućnosti upoznavanja partnera domaćeg stanovništva (González-Ferrer, 2016: 172).

3.2. Kulturna objašnjenja

Druga hipoteza o odabiru partnera je ona po kojoj se ljudi radije udaju za nekoga tko im je sličan u pogledu kulturnih resursa. Kulturni resursi uključuju različite vrijednosti i ponašanja, kao što su vrijednosti odgoja djece, politički stavovi, kulturna pismenost, ukus za umjetnost i glazbu te stilovi govora. Budući da kulturni resursi upravljaju načinom na koji ljudi međusobno komuniciraju, oni su od posebne važnosti za proizvodnju relacijskih dobara, kao što su naklonost i društvena potvrda, u braku (Kalmijn, 1994: 423-426). Budući da se navodi kako se socioekonomski resursi također mogu zamijeniti za druga dobra, moglo bi se očekivati da će se bolje obrazovani imigranti vjenčati s manje obrazovanim domaćim stanovništvom u zamjenu za etničku pripadnost, ili manje obrazovani imigranti da se vjenčaju

s bolje obrazovanim ljudima u zemlji podrijetla u zamjenu za mjesto stanovanja (Kalter i Schroedter, 2010: 13). Također, do razmjene dolazi kada muškarac iz više društvene skupine oženi mnogo mlađu ženu iz niže društvene skupine ili kada se pripadnik rasno/stigmatizirane skupine s većim prihodima oženi pripadnicom većinske skupine s nižim primanjima. U oba slučaja pojedinci iz nižeg društvenog ranga svoju stigmu kompenziraju drugim resursima (Behtoui, 2010: 418).

Obje teorije dolaze do istog zaključka, a to je da ljudi nastoje maksimizirati dobrobit svog partnerstva (Glowsky, 2007: 4). I sociolozi i ekonomisti tradicionalno su vidjeli obitelj kao jedinicu koja proizvodi status, ekonomsko blagostanje i potomstvo. Sociolozi eksplicitnije tvrde da obitelj također proizvodi ono što se može nazvati 'odnosnim dobrima', kao što su društvena potvrda i naklonost. Brak je koristan jer se ta dobra ili ne mogu proizvoditi pojedinačno (npr. potomstvo i ljubav) ili se mogu proizvoditi učinkovitije na kolektivan način (npr. status i ekonomsko blagostanje). Budući da ekonomski i kulturni resursi igraju središnju ulogu u proizvodnji bračnih dobara, te su karakteristike odmah relevantne i za izbor supružnika. Naravno da izbor supružnika ne ovisi samo o tim karakteristikama, nego je relevantan i niz socijalno-psiholoških karakteristika, kao na primjer komplementarnost potreba, kompatibilnost u karakteristikama osobnosti i fizička privlačnost, ali budući da ti čimbenici nisu u snažnoj korelaciji sa statusom, manje su relevantni za objašnjavanje obrazaca statusne homogamije (Kalmijn, 1994: 425).

3.3. Teorije koje naglašavaju ulogu „treće strane“

Još jedna hipoteza o tome zašto ljudi biraju partnere unutar svoje grupe fokus stavlja na ljude koji nisu izravno uključeni u brak. Budući da mješoviti brakovi mogu ugroziti unutarnju koheziju i homogenost grupe, 'treće strane' imaju poticaj spriječiti nove generacije od egzogamnih brakova na dva načina: grupnom identifikacijom i grupnim sankcijama. Što je jači taj osjećaj grupne identifikacije, to više ljudi internaliziraju norme endogamije, što zauzvrat dovodi do veće vjerojatnosti homogamnog ili endogamnog vjenčanja. Kad je riječ o sankcijama, tri su najvažnija primjera: obitelj, Crkva i država (Kalmijn, 1998: 400). Smatra se da je obitelj najvažnija društvena skupina koja bi mogla biti uključena u odluku o braku imigranata. Posebno za pojedince koji su usko vezani za obitelj ili rodbinski odnos. Obiteljski sporazum s potencijalnim supružnikom je od velike važnosti (Kalter i Schroedter, 2010: 14). Iako je roditeljska kontrola nad odlukama o braku djece Zapadnih društava ograničena, još

uvijek postoje načini na koje se roditelji mogu umiješati. Najčešće dogovaraju sastanke s potencijalnim supružnicima, daju savjete i mišljenja o kandidatima, ali nemaju jake sankcije ako djeca odluče protiv njihove volje (Kalmijn, 1998: 401). Nešto jače sankcije daje crkva, iako stvarna snaga vjerskih normi u odabiru partnera ovisi o religioznosti pojedinca (Kalter i Schroedter, 2010: 14). Vjerske institucije pokušavaju kontrolirati mješovite brakove jer se 'natječu' za članove. Ako dođe do vjerski mješoviti brakova Crkvi ipak nije u interesu primjenjivati sankcije jer konkurentna Crkva može prihvatiti brak i time dobiti članove. Najstrože sankcije protiv mješovitih brakova dolazi od strane države. Međurasni izlasci bili su osuđivani s velikom žestinom i jakim društvenim normama (Kalmijn, 1998: 401). Eksplicitna zabrana mješovitih brakova između različitih 'rasa' bila je problem u državnoj politici, na primjer u Njemačkoj pod nacističkim režimom. Mogu postojati i implicitne norme koje ograničavaju interakciju s pojedincima iz stigmatiziranih rasnih, etničkih ili vjerskih manjinskih skupina ili onih koji su niže rangirani u društvenoj hijerarhiji (Behtoui, 2010: 417).

3.4. Strukturalni čimbenici

Endogamija i homogamija regulirane su, ne samo individualnim i grupnim čimbenicima, već i strukturalnim aranžmanima (Kalmijn, 1998: 402). Strukturne značajke društva mogu ili omogućiti ili onemogućiti kontakte te tako utjecati na obrazac mješovitih brakova. Demografski aspekti mogućnosti uključuju omjere spolova, veličinu grupe i prostornu koncentraciju grupe (Behtoui, 2010: 417). Što se više puta ljudi susreću i komuniciraju s članovima grupe svaki dan, veća je šansa za endogamni brak. Kada se interakcija dogodi nasumično, šanse da se žena u određenoj skupini uda za nekoga iz te skupine jednaka je udjelu muškaraca u toj skupini. Znači da će članovi male grupe imati veće šanse za endogamni brak (Kalmijn, 1998: 402). Također, spolna neravnoteža unutar grupe vjerojatno će povećati stopu sklapanja brakova manjinskog spola, budući da što je manje žena (muškaraca) u istoj skupini, veća je vjerojatnost da će se vjenčati sa ženom (muškarcem) izvana (González-Ferrer, 2016: 172). Što znači da ako su etničke skupine jako male ili ako pate od izrazito neuravnoteženog omjera spolova, imigranti koji traže supružnika vjerojatno će se vjenčati transnacionalno, čak i ako postoji jaka sklonost prema etnički homogenom braku (Kalter i Schroedter, 2010: 14). Međutim, dolazi i do toga da migranti odaberu partnera iz države podrijetla te ga dovedu u državu useljenja, tzv. uvoz partnera. Djelomično

odgovornim za muškarce koji uvoze partnere smatra se spolna neravnoteža, međutim ponekad se ističe i uloga tradicionalnih vrijednosti. Dok kod žena utjecaj spolne neravnoteže nije slučaj, postojeća literatura se u tom slučaju poziva na ono što Kalmijn naziva 'utjecajem referentne društvene grupe', točnije, na pritiske koje vrši ženina obitelj kao najodlučniji čimbenik u tim slučajevima (González-Ferrer, 2016: 172). Neravnoteža na tržištu braka može postojati i za dobne skupine, kada u određenoj dobnoj skupini ima više samaca jednog spola nego drugog (Glowsky, 2007: 6).

3.5. Utjecaj geografskih čimbenika

Usko vezani uz strukturalne čimbenike su i geografski čimbenici. Prema Liebersonu i Watersu, Kalmijn navodi da grupe koje su koncentrirane u određenim regijama zemlje općenito imaju više mogućnosti sklopiti se endogamno (Kalmijn, 1998: 402). Ljudi se međusobno upoznaju u društvenim kontekstima, kao što su krug prijatelja, obitelj, radno mjesto, javna događanja i slično. Da bi se pronašao partner potrebno je sudjelovati u takvim kontekstima (Glowsky, 2007: 6). Stoga su važna i 'lokalna tržišta braka', a tri se najčešće proučavaju u sociološkoj literaturi: škola, susjedstvo i radno mjesto. Škole se smatraju najučinkovitijim tržištem jer su homogene u smislu dobi i heterogene u smislu spola (Kalmijn, 1998: 403). Što je veća etnička segregacija ovih žarišnih mjesta, manja je vjerojatnost sklapanja brakova. To je dodatan razlog zašto se pretpostavlja da će vjerojatnost za brak između imigranata i autohtonog stanovništva rasti s razinom strukturalne asimilacije (Kaltefleiter i Schroedter, 2010: 14). Individualne preferencije kod odabira supružnika imigranata promatraju se u smislu asimilacije. Naime, predviđaju se veće stope mješovitih brakova za drugu i sljedeće generacije te za obrazovanje individue u imigrantskoj skupini jer znaju bolje jezik, pohađale su njihov školski sustav, sve u svemu imaju veće šanse za normalizirane odnose i bolju socijalizaciju. Praksa uvoza partnera iz zemlje podrijetla općenito se promatra kao tip bračnoga izbora koji ukazuje na najnižu razinu asimilacije među imigrantima (González-Ferrer, 2016: 172).

3.6. Emotivne veze i ženidbeni obrasci u Njemačkoj i kod hrvatskih iseljenika u Njemačkoj

Skлонost sklapanju braka s domaćim partnerima u odnosu na imigrante iz sunarodne zajednice uvelike varira ovisno o zemlji podrijetla. Prema rezultatima istraživanja González-Ferrera imigranti s područja bivše Jugoslavije najskloniji su mješovitim brakovima, dok su turski imigranti najmanje skloni, a grčki imigranti ih slijede. Također, pokazalo se da se pojedinci s područja bivše Jugoslavije značajno ne razlikuju od Turaka po svojoj sklonosti tzv. uvoza partnera iz zemlje podrijetla. Bračna migracija među ljudima iz ovih zemalja često se smatra strategijom koju su razvili pojedinci (tkz. spajanje obitelji) kako bi zaobišli ograničenja useljavanja (González-Ferrer, 2016: 177-178). Rezultati istraživanja Kaltera i Schroedter pokazuje da kod muških turskih imigranata gotovo polovica slučajeva bira partnericu iz zemlje podrijetla. Među bivšim Jugoslavenima biranje partnerice iz zemlje podrijetla od znato manjeg je značaja, dok talijanski, španjolski i grčki imigranti rijetko biraju ženu iz svoje zemlje porijekla. Što se tiče imigrantkinja, biranje partnera iz zemlje porijekla vrlo je rijedak slučaj kod Talijanki i Španjolki, ali nije čest ni kod Grkinja i bivših Jugoslavenki (Kalter i Schroedter, 2010: 20-21).

Iako postoji dugotrajna tradicija iseljavanja Hrvata u Njemačku, a paralelno s time i istraživačka tradicija, nema sustavne analize preferiranih (ljubavnih) emotivnih veza i ženidbenih obrazaca te specifične populacije. Čapo Žmegač navodi kako su djeca hrvatskih ekonomskih migranata u Njemačkoj autsajderi samo formalno, te da postaju insajderi u smislu građanskih i socioekonomskih prava, dugotrajnog boravka i sudjelovanja u obrazovnom i društvenom životu. Iako općenito ni oni ni njihovi roditelji ne moraju imati njemačko državljanstvo, oni su (manje-više) uspješno ugrađeni u društveni i kulturni prostor u kojem žive u Njemačkoj. Rođeni, odrasli i obrazovani u Njemačkoj, ovi mladi ljudi upoznati su s transkulturalnim društvenim prostorom koji stvaraju mladi različitog porijekla koji borave u Njemačkoj (Čapo Žmegač, 2005: 11). Budući da se hrvatski iseljenici općenito dobro snalaze i integriraju u useljeničke zemlje, u nekim zemljama daju velik doprinos gospodarskom i društvenom životu, a jačanjem svog nacionalnog i kulturnog identiteta stvaraju umjetnički, znanstveni i sportski doprinos zemlji useljenja (Čapo i Jurčević, 2014: 19). Rezultati su također pokazali da se većina hrvatskih iseljenika u Njemačkoj osjeća općenito bolje nego u svojoj domovini te da nostalgija nije dominantna emocija. Velika većina osjeća kako u Njemačkoj više dobiva u subjektivnom i objektivnom smislu nego što gubi u domovini (Jurić, 2017: 360). Posljednjih desetljeća kod većine Hrvata stavovi o Njemačkoj uglavnom su pozitivni. Nadalje, malo koji narod toliko cijeni imidž Njemačke kao Hrvati (Jurić, 2020: 1035). Jurić navodi kako je 79% ispitanika hrvatskih iseljenika

zadovoljno životom u Njemačkoj, a svega 3% nezadovoljno. Također 65, 2% iseljenika ne žali što se odselilo u Njemačku, a 80% tvrdi da su im se ispunila očekivanja u vezi s poboljšanjem životnih okolnosti u Njemačkoj (Jurić, 2017: 360). Međutim, Čapo Žmegač u jednom od svojih radova o hrvatskim iseljenicima donosi priču o Jozi, sinu hrvatskih iseljenika u Münchenu. Naime, Jozo je rođen u Münchenu, a odrastao među Nijemcima i Turcima u području Münchena gdje je njegova obitelj živjela. Kasnije, Jozo je počeo birati prijatelje na temelju zajedničkih interesa, a to je bila grupa vršnjaka čiji su roditelji većinom dolazili iz Hrvatske i Bosne i Hercegovine. Među tom grupom upoznao je i svoju ženu koja je baš poput njega rođena u obitelji hrvatskih doseljenika. Oboje su se složili da više vole njihovo društvo nego njemačko jer dijele isti 'mentalni sklop' (Čapo Žmegač, 2013: 196).

Iako se navodi kako su hrvatski iseljenici snašli i uklopili u Njemačkoj i dalje je prisutna želja za povratkom domovini. U tom smislu bitno je spomenuti i povratak iseljenika. Broj povratnika u Hrvatsku od 1990.-1997/8. sveden je na 24 414 osobe. Najbrojniji su bili doseljenici iz Njemačke (63%). Glavni motivi povratka su domoljublje i obitelj. Većinom su se vratili poslijeratni iseljenici u zrelijoj životnoj dobi, a daleko manje mladi ljudi rođeni u iseljeništvu (Čapo i Jurčević, 2014: 20-21). Kako su hrvatski iseljenici u Njemačkoj do daljnjega odgađali povratak, kod mnogih se razvio zanimljiv fenomen prakticiranja bilokalnosti i bifokalnosti (život u dva mjesta boravišta). Oni bi godinama održavali dva kućanstva, u Hrvatskoj ili Bosni i Hercegovini i u Njemačkoj. Što znači da se njihov život uvelike odnosi od veza i odnosa kojima povezuju ta dva mjesta. Pokazalo se da i jedan dio novih hrvatskih migranata također izabire taj model života – što je danas jednostavnije zbog napredne komunikacijske mreže te bolje prometne infrastrukture između Njemačke i Hrvatske (Jurić, 2020: 1033). Čapo Žmegač navodi kako su dvije djevojke iz uzorka istraživanja najbolje oslikale bifokalnost djece hrvatskih migranta u Njemačkoj kada su izjavile da njihovi budući muževi moraju biti kao i one, 'Hrvati iz Njemačke', odnosno osobe koje imaju iskustvo u oba sustava i s kojima bi se mogle najbolje povezati i izgraditi kvalitetan odnos (Čapo Žmegač, 2005: 16-17).

Odabir partnera ili partnerice kompleksan je proces i na njega utiču mnogi čimbenici. Ovaj proces najbolje je objašnjen kroz takozvano tržište braka unutar kojeg ljudi djeluju i razmatraju potencijalnog supružnika. Velika pažnja pridaje se ekonomskim (visina obrazovanja, prihoda te karijera) i kulturnim objašnjenjima (u smislu sličnosti sa partnerom, dijeljenjem vrijednosti, mišljenja i aktivnosti), međutim spominje se i utjecaj osoba koje nisu

izravno uključene u brak. Također ne smijemo zaboraviti na važnost strukturalnih i geografskih čimbenika.

Nakon kratkog pregleda podataka o iseljavanju hrvatskog stanovništva u Njemačku, mogućih teorijskih pristupa istraživanja emotivnih veza i ženidbenih obrazaca te razmišljanjima hrvatskih iseljenika o njihovom životu u Njemačkoj i uklopljenosti u njemačko društvo, prelazimo na istraživanje. Bitno je naglasiti kako konkretnih podataka za emotivne veze nema, dok se ženidbeni obrasci bilježe statistički. Emotivne veze stoga možemo istražiti anketom.

4. Metoda

4.1. Postupak

U sklopu ovog rada provedeno je kvantitativno istraživanje, a metoda je *online* anketni upitnik. Radi se o *online* anketnom upitniku napravljenom u obliku *Google* obrasca. Odabrana je metoda *online* anketnog upitnika jer je najpraktičnija, ne zahtjeva put istraživača, osigurava brz odaziv ispitanika, te nema potrebe naknadno upisivati odgovore ispitanika, već *Google* sam generira skupne podatke i automatski ih pohranjuje na *Google* obrascima koji su vezani za *e-mail* adresu istraživača. Upitnik je prije postavljanja u *Facebook* grupe bio odobren od etičnog povjerenstva Odsjeka za sociologiju Fakulteta hrvatskih studija. Upitnik je anonimn, od sudionika se nije tražilo ime i prezime te je bilo naglašeno da će se podaci koristiti u znanstvene svrhe. Sudionici su upućeni u cilj istraživanja i na *e-mail* adrese u slučaju bilo kakvih pitanja u vezi samog istraživanja. Sudionici su mogli odustati od rješavanja upitnika u bilo kojem trenutku. *Online* anketni upitnik postavljen je u *Facebook* grupe: *Hrvati u Dusseldorf*, *HRVATI U MINHENU I ŠIRE Hrvatska katolička zajednica*, *Hrvati u Münchenu (Zabava i druženje)*, *HRVATI U KASSELU*, *Hrvati u NRW*, *Hrvati u Baden Wurttembergu*, *Hrvati u Offenbachu*, *Frankfurtu i Hessenu*, *Kroaten in Hannover – Hrvati u Hannoveru*, *Hrvati u Ulmu / Kroaten in Ulmu*, *Hrvati i prijatelji Mannheim Ludwigshafen Karlsruher*, *Mladi Hrvati u Munchenu*, *Hrvati u Frankfurtu*, *Hrvati u Pforzheimu*, *Hrvati u Nürnbergu!*, *Hrvati u Njemačkoj*. Vrijeme potrebno za popunjavanje upitnika variralo je od 5 do 7 minuta. Istraživanje se provodilo od 22. 7. 2022. do 27. 7. 2022. Prikupljeni podaci obrađeni su u *Google* obrascima.

4.2. Instrument

U ovom istraživanju primijenili smo kvantitativni pristup, a kao metodu prikupljanja podatka koristimo anketni upitnik od 18 čestica. U početnom dijelu upitnika od sudionika želimo saznati koliko su dugo u Njemačkoj, s kime su došli u Njemačku i gdje su stanovali te kakav je njihov sadašnji bračni status. Zatim imamo tri pitanja u obliku skale. Prva skala o migracijskim aspiracijama modificirana je temeljem: Šverko, I., 2005: Studentske namjere odlaska u inozemstvo: veličina potencijalnog »odljeva mozgova« i njegove odrednice u 1995., 1997. i 2004. godini, *Društvena istraživanja* 14 (6), 1149-1174. Kroz nju saznajemo koji su razlozi mladih za napuštanje Hrvatske prema mišljenju ispitanika. Navedena skala

sastoji se od devet tvrdnji koje opisuju potencijalne razloge odlaska mladih u rasponu od želje za učenjem stranih jezika, znatiželje i neriješenog stambenog pitanja do nezadovoljstva vođenja državom. Skala nam se učinila prikladnom zato jer izlazi izvan okvira postojećih dihotomija o motivima odlasku iz čisto političkih ili ekonomskih razloga i nudi veće varijacije mogućih odgovora.

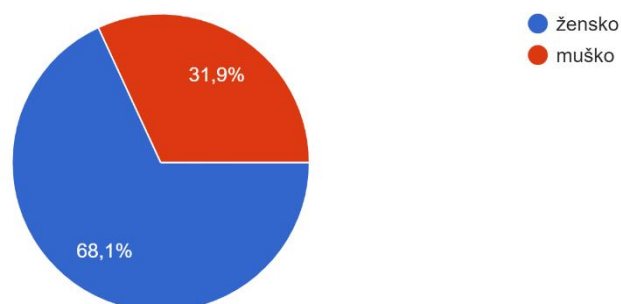
Druga korištena skala je Likertova, u kojoj sudionici izražavaju svoje slaganje s navedenim tvrdnjama o vrijednostima partnera. Koristili smo uobičajene opcije odgovora za ovaj tip skale: *u potpunosti se slažem, uglavnom se slažem, niti se slažem niti se ne slažem, uglavnom se ne slažem i uopće se ne slažem*. Posljednja skala je Bogardusova skala socijalne distance. Kroz nju želimo vidjeti prema kojim nacionalnim skupinama sudionici imaju ili nemaju najveću naklonost. Nakon skale dolaze da/ne pitanja i pitanja s ponuđenim opcijama odgovora kojima je cilj istražiti gdje su sudionici upoznali svoje partnere, ako ih imaju, koja su po njim najbolja mjesta za upoznavanje partnera, planiraju li zasnovati obitelj u Njemačkoj. Također, pitali smo je li im važno isticanje svog nacionalnog identiteta i narušava li se isti u braku/vezi s pripadnikom druge nacije, s kime su se društveno bolje uklopili u Njemačkoj, njihovu procjenu o tome je li Hrvatima u Njemačkoj teže, lakše ili jednako upoznati nekoga za brak, te jesu li ikada osjetili predrasude i odbijanje partnera zbog svoje nacionalnosti. Na kraju upitnika nalaze se sociodemografska pitanja poput spola, dobi i stupnja obrazovanja.

4. 3. Sudionici

Istraživanje je provedeno među Hrvatima u Njemačkoj, prve i druge generacije. U uzorak ulaze hrvatski iseljenici svih dobnih skupina koji žive u Njemačkoj, slobodni ili oženjeni/udati. Istraživanje je provedeno na prigodnom uzorku od 232 hrvatska iseljenika u Njemačkoj. Uzorak čini 158 osoba (68, 1%) ženskog spola i 74 (31, 9%) osobe muškog spola (Grafikon 1). Pokazalo se da je populacija ženskoga spola bila spremnija na ispunjavanje anketnog upitnika i na sudjelovanje u istraživanju, te pokazala veći interes za navedenu temu.

Označite Vaš spol:

232 odgovora

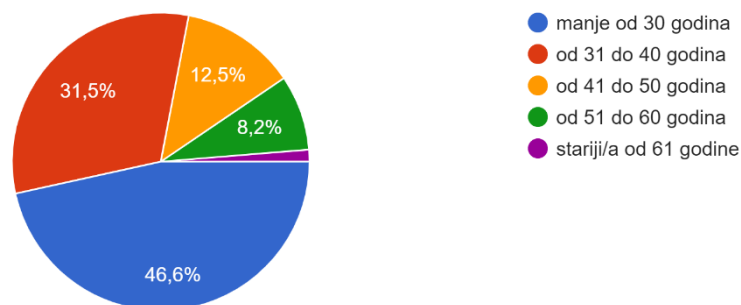
Grafikon 1: Spol sudionika

Izvor: Google obrasci

U istraživanju su mogli sudjelovati ispitanici svih dobnih skupina. U najvećoj mjeri (46, 6%) odazvali su se pripadnici mlađe generacije do 30 godina. Možemo pretpostaviti da je to zato što je mlađa generacija aktivnija na društvenim mrežama. U značajnom postotku (31, 5%) zastupljeni su sudionici u dobnoj skupini od 31 do 40 godina. Slijede ih sudionici koji imaju od 41 do 50 godina (12, 5%), zatim sudionici u dobnoj skupini od 51 do 60 godina (8, 2%). U vrlo malom postotku (1, 3%) bilo je sudionika koji imaju više od 61 godine (Grafikon 2). Vidimo da su u uzorak ušli ispitanici svih dobnih skupina. Broj sudionika smanjivao se od mlađe generacije prema starijoj.

Označite dobnu skupinu kojoj pripadate:

232 odgovora

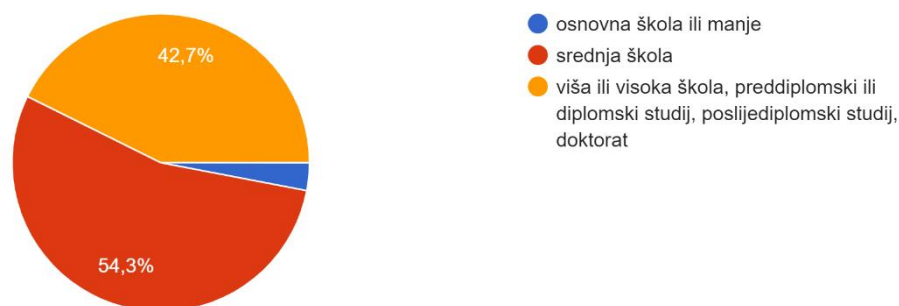
Grafikon 2: Dob sudionika

Izvor: Google obrasci

Što se tiče stupnja obrazovanja sudionika, najviše je onih sa završenom srednjom školom (54,3%). Jako velik udio sudionika čine oni koji su završili višu ili visoku školu, preddiplomski ili diplomski studij, poslijediplomski studij ili doktorat (42,7%). Samo 3% sudionika imaju završenu osnovnu školu ili nisu završili nikakvu školu (Grafikon 3). Mogli bismo reći kako su po obrazovanju ispitani hrvatski iseljenici iznad prosjeka.

Koju ste školu završili? Označite najviši postignuti stupanj:
232 odgovora

Grafikon 3: Obrazovanje sudionika

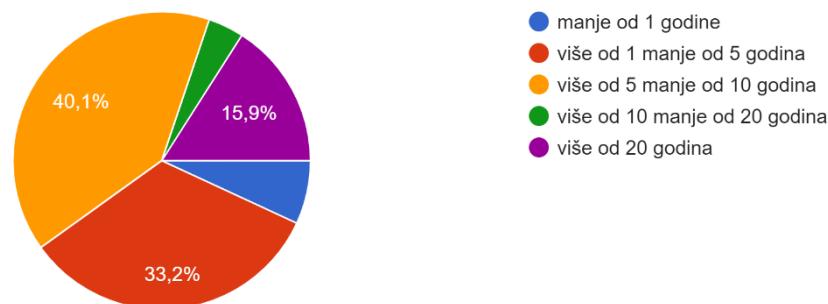
Izvor: Google obrasci

5. Rezultati

Prvim pitanjem u upitniku želimo saznati koliko dugo sudionici borave u Njemačkoj. Najveći udio sudionika, njih 40,1% u Njemačkoj je više od 5 manje od 10 godina. Zatim njih 33,2% u Njemačkoj je više od 1 manje od 5 godina. Sudionici koji su u Njemačkoj više od 20 godina čine 15,9% uzorka. Udio sudionika koji su u Njemačkoj manje od jedne godine iznosi 6,9%. Najmanje sudionika (3,9%) u Njemačkoj je između 10 do 20 godina (Grafikon 4). Zaključujemo kako je najveći broj ispitanika u Njemačku otišao u periodu nakon 2013. godine, tj. u posljednjih 10 godina.

Za početak, možete li nam reći koliko ste dugo u Njemačkoj?

232 odgovora

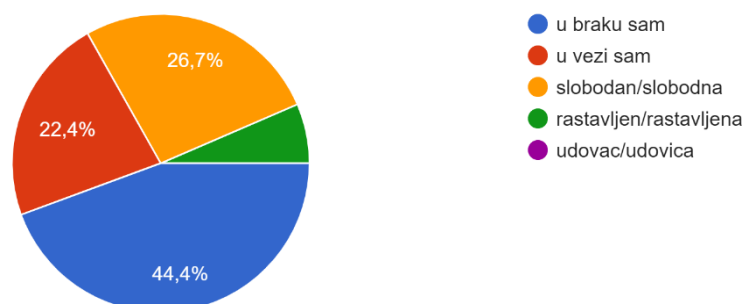
Grafikon 4: Period boravka u Njemačkoj

Izvor: Google obrasci

Drugo pitanje u upitniku odnosi se na sadašnji bračni status sudionika. Pokazalo se da je čak 44,4% sudionika u braku. Također je velik broj sudionika slobodan, njih 26,7%. Da su u vezi, izjasnilo ih se 22,4%. Rastavljenih sudionika je 6,5%, a udovaca/udovica nema u našem uzorku (Grafikon 5). Dakle, velika većina ispitanika je ili u braku ili u vezi.

Kakav je Vaš sadašnji bračni status?

232 odgovora

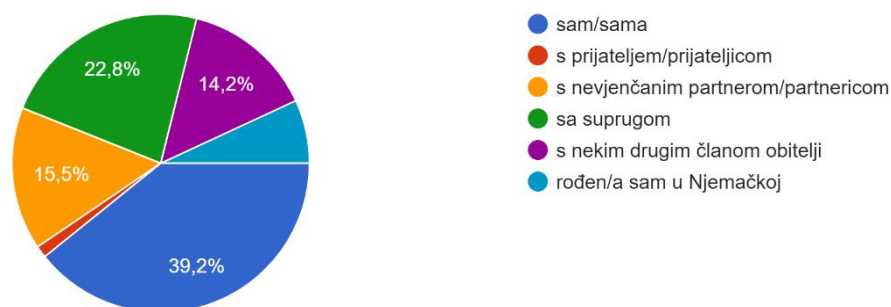
Grafikon 5: Sadašnji bračni status sudionika

Izvor: Google obrasci

Dalje nas zanima s kim su sudionici došli u Njemačku. Najveći postotak (39, 2%) došao je sam. Njih 22, 8% došao je sa suprugom, a 15, 5% s nevjenčanim partnerom. S nekim drugim članom obitelji došlo je 14, 2% sudionika. Udio onih koji su rođeni u Njemačkoj iznosi 6, 9%. Najmanji je postotak (1, 3%) onih koji su u Njemačku došli s prijateljem ili prijateljicom (Grafikon 6).

U Njemačku ste došli:

232 odgovora

Grafikon 6: Dolazak u Njemačku

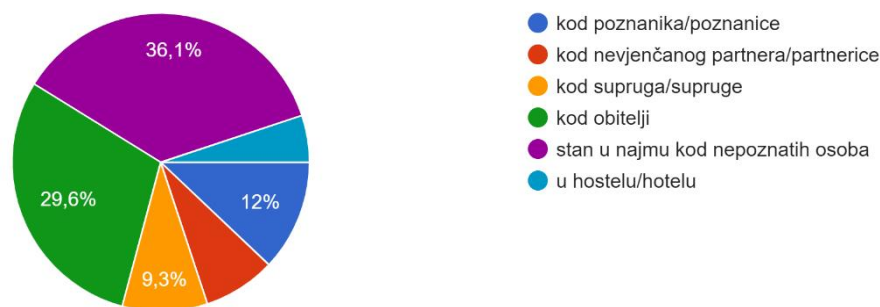
Izvor: Google obrasci

Od onih sudionika koji se nisu rodili u Njemačkoj (216) tražilo se da odgovore na pitanje gdje su boravili odmah po dolasku u Njemačku. Pokazalo se da je najviše njih (36, 1%) boravilo u stanu u najmu nepoznatih osoba. Kod obitelji boravilo ih je 29, 6%, a kod poznanika 12%.

Udio sudionika koji su boravili kod supruga ili supruge iznosi 9,3%, a udio onih koji su boravili kod nevjenačanog partnera ili partnerice iznosi 7,9%. Najmanji postotak od 5,1% čine oni sudionici koji su odmah po dolasku u Njemačku boravili u hostelu ili hotelu (Grafikon 7).

Gdje ste boravili odmah po dolasku u Njemačku?

216 odgovora

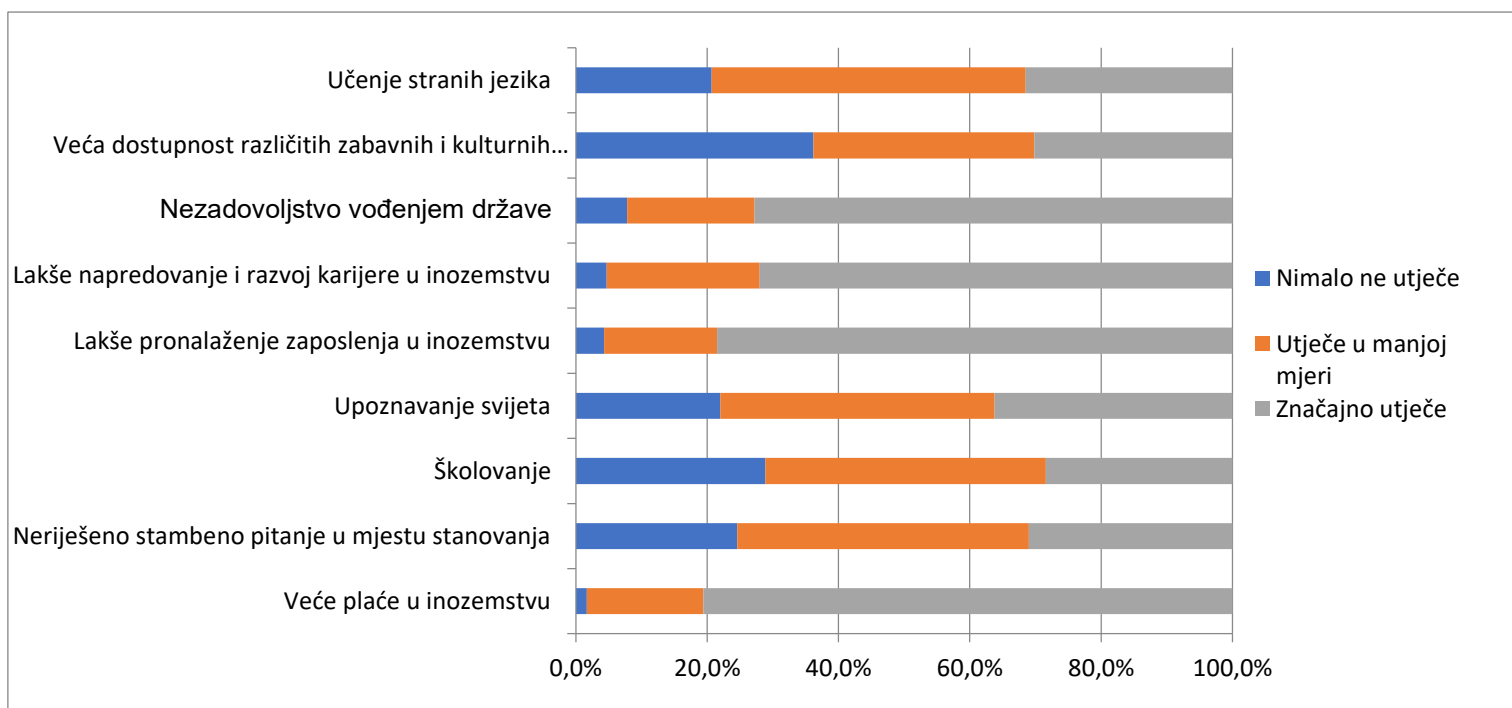

Grafikon 7: Boravak pri dolasku u Njemačku

Izvor: Google obrasci

Dalje u upitniku ponuđeni su neki od razloga zbog kojih se smatra da mladi ljudi napuštaju Hrvatsku i sele u inozemstvo. Od sudionika se tražilo da procjene u kojoj mjeri svaki razlog utječe na iseljavanje, odnosno utječe li značajno, u manjoj mjeri ili nimalo ne utječe. Kao prvi razlog navedene su veće plaće u inozemstvu. Velika većina sudionika (80,6%) smatra da navedeni razlog značajno utječe na odluku mladih da napuste Hrvatsku. Njih 17,7% smatra da navedeni razlog utječe u manjoj mjeri. Samo 1,7% sudionika smatra da veće plaće u inozemstvu nimalo ne utječu na odluku iseljavanja. Da neriješeno stambeno pitanje u mjestu stanovanja značajno utječe na odlazak mladih iz RH odgovorilo je 31% sudionika. Najveći postotak sudionika (44,4%) odgovorio je da utječe u manjoj mjeri, dok ih 24,6% smatra da nimalo ne utječe. Kao jedan od razloga se navodi i školovanje. Onih koji smatraju da je školovanje razlog koji nimalo ili značajno utječe na iseljavanje, ima podjednako. Naime, udio onih koji smatraju da značajno utječe je 28,4%, a onih koji smatraju da nimalo ne utječe je 28,9%. Najveći udio sudionika (42,7%) smatra da školovanje utječe u manjoj mjeri na odlazak mladih iz Hrvatske. Što se tiče upoznavanja svijeta, također se najviše sudionika (41,8%) složilo da utječe u manjoj mjeri. Udio od 36,2% sudionika smatra da upoznavanje svijeta značajno utječe na odlazak mladih, a 22% njih smatra da pak nimalo ne utječe. Razlog koji nam je dobro poznat, a to je lakši pronalazak zaposlenja u inozemstvu, 78,5% sudionika

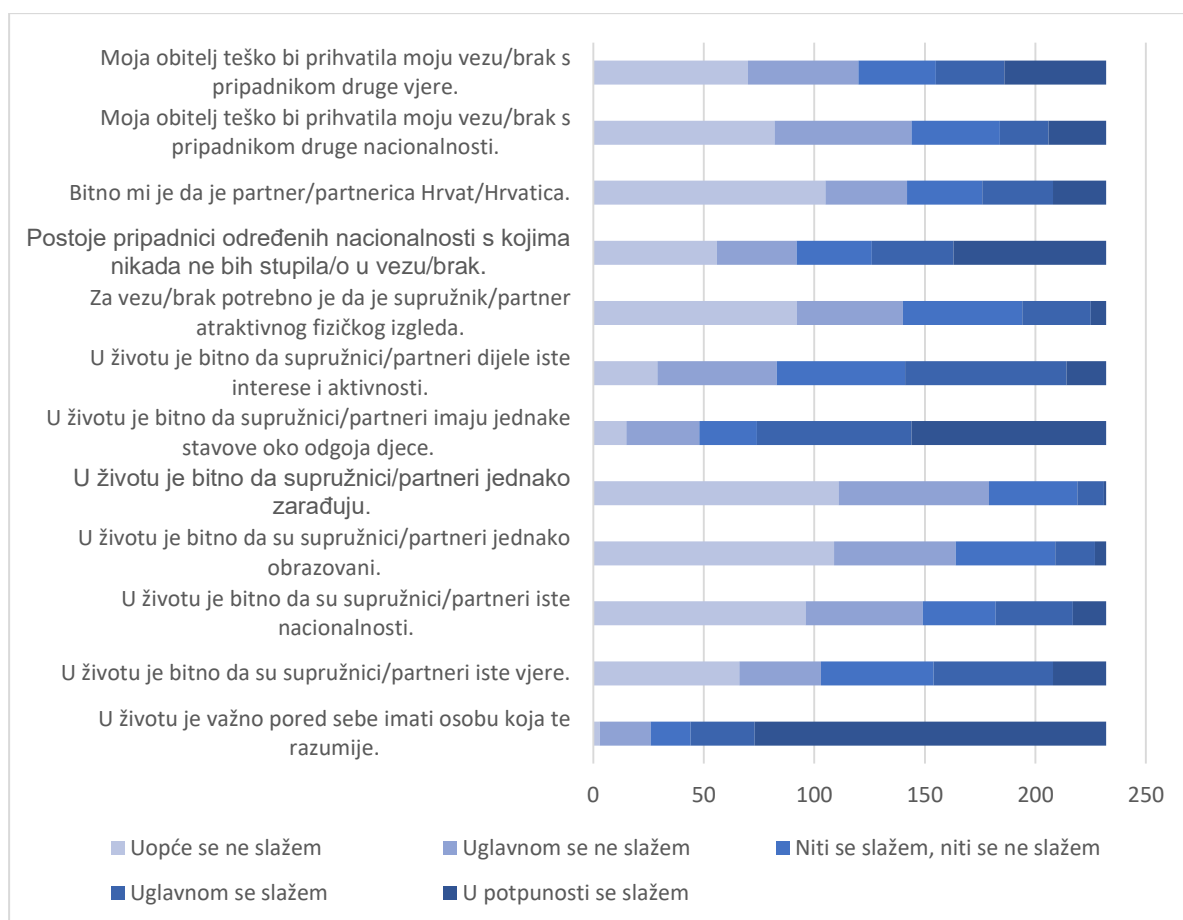
smatra da značajno utječe na odlazak mladih iz Hrvatske. Samo 4, 3% smatra da nimalo ne utječe, a 17, 2% da utječe u manjoj mjeri. Kao razlog navodi se i lakše napredovanje i razvoj karijere u inozemstvu. Više od pola sudionika (72%) označilo je da navedeni razlog značajno utječe na odlazak mladih. Njih 23, 3% smatra da lakše napredovanje i razvoj karijere utječe u manjoj mjeri, a 4, 7% da nimalo ne utječe. Još jedan razlog za kojeg su se sudionici u većoj mjeri (72, 8%) odlučili da značajno utječe je nezadovoljstvo vođenjem države. Da utječe u manjoj mjeri smatra 19, 4% sudionika. Najmanji postotak sudionika od 7, 8% smatra da nezadovoljstvo vođenjem države nimalo ne utječe na odlazak mladih. Dalje kao razlog navodi se veća dostupnost različitih zabavnih i kulturnih sadržaja u inozemstvu. Sudionici su podjednako označavali sva tri ponuđena odgovora. Njih 36, 2% smatra da nimalo ne utječe, 33, 6% da utječe u manjoj mjeri, te 30, 2% da značajno utječe. Zadnji navedeni razlog je učenje stranih jezika. Da ovaj razlog u manjoj mjeri utječe na odlazak mladih iz Hrvatske slaže se 47, 8% sudionika, da značajno utječe slaže se 31, 5% sudionika, a da nimalo ne utječe odgovorilo je 20, 7% (Grafikon 8).

Grafikon 8: Razlozi mladih ljudi za napuštanje RH

Izvor: Autorica prema podacima Google obrazaca

U upitniku su u obliku Likertove skale ponuđene tvrdnje za koje sudionici moraju izraziti svoj stupanj slaganja (u potpunosti se slažem, uglavnom se slažem, niti se slažem, niti se ne slažem, uglavnom se ne slažem, uopće se ne slažem). Prva navedena tvrdnja je: „U životu je važno pored sebe imati osobu koja te razumije“. S ovom tvrdnjom se u potpunosti ili uglavnom slaže 81% sudionika, a samo 11, 2% se uopće ili uglavnom ne slaže. Da je bitno da su supružnici/partneri iste vjere u potpunosti ili uglavnom slaže se 33, 6% sudionika. Veći udio sudionika (44, 4%) se uglavnom ili uopće ne slaže, a 22% sudionika niti se slaže, niti se ne slaže. S tvrdnjom da je bitno da su supružnici/partneri iste nacionalnosti u potpunosti ili uglavnom slaže se 21, 6% sudionika, a 64, 2% sudionika uglavnom ili uopće se ne slaže. Navodi se i tvrdnja da je u životu bitno da su supružnici/partneri jednako obrazovani. S njom se u potpunosti ili uglavnom slaže samo 9, 9% sudionika. Udio onih koji se uglavnom ili uopće ne slažu iznos čak 70, 7%, ostali niti se slažu, niti se ne slažu. Sljedeća tvrdnja odnosi se na to da je u životu bitno da supružnici/partneri jednako zarađuju. Kao i za prethodnu tvrdnju, većina sudionika odgovorila je da se uglavnom ili uopće ne slažu (77, 2%). Samo 5, 6% u potpunosti ili uglavnom složilo se s navedenom tvrdnjom. Što se tiče slaganja s tvrdnjom da je u životu bitno da supružnici/partneri imaju jednake stavove oko odgoja djece, 68, 1% sudionika se u potpunosti ili uglavnom slaže, a 20, 7% sudionika se uglavnom ili uopće ne slaže. Da je u životu bitno da supružnici/partneri dijele iste interese i aktivnosti za mali postotak više se sudionika slaže (39, 2%) nego što se ne slaže (35, 8%), a 25% sudionika niti se slaže, niti se ne slaže. S tvrdnjom da je za vezu/brak potrebno da je supružnik/partner atraktivnog fizičkog izgleda više od pola sudionika (61, 3%) se uglavnom ili uopće ne slaže. Udio onih koji se u potpunosti ili uglavnom slažu čini 16, 4%. S tvrdnjom koja govori da postoje pripadnici određenih nacionalnosti s kojima nikada ne bi stupili u vezu/brak, složilo se, u potpunosti ili uglavnom, 45, 7% sudionika. Njih 39, 6% uglavnom ili uopće ne slaže se s ovom tvrdnjom. Da je bitno da im je partner/partnerica Hrvat/Hrvatica u potpunosti ili uglavnom slaže se 24, 1%. Više od pola sudionika (61, 2%) uglavnom ili uopće ne slaže se s ovom tvrdnjom. Zadnje dvije tvrdnje odnose se na obiteljsko prihvaćanje braka s pripadnikom druge nacionalnosti ili vjere. Da bi obitelj teško prihvatila njihovu vezu s pripadnikom druge nacionalnosti u potpunosti ili uglavnom slaže se 20, 7% sudionika, a uglavnom ili uopće ne slaže se 62, 1% sudionika. Sa zadnjom tvrdnjom da bi njihova obitelj teško prihvatila njihovu vezu s pripadnikom druge vjere u potpunosti ili uglavnom slaže se 33, 2% sudionika, a uglavnom ili uopće ne slaže se 51, 7% sudionika (Grafikon 9).

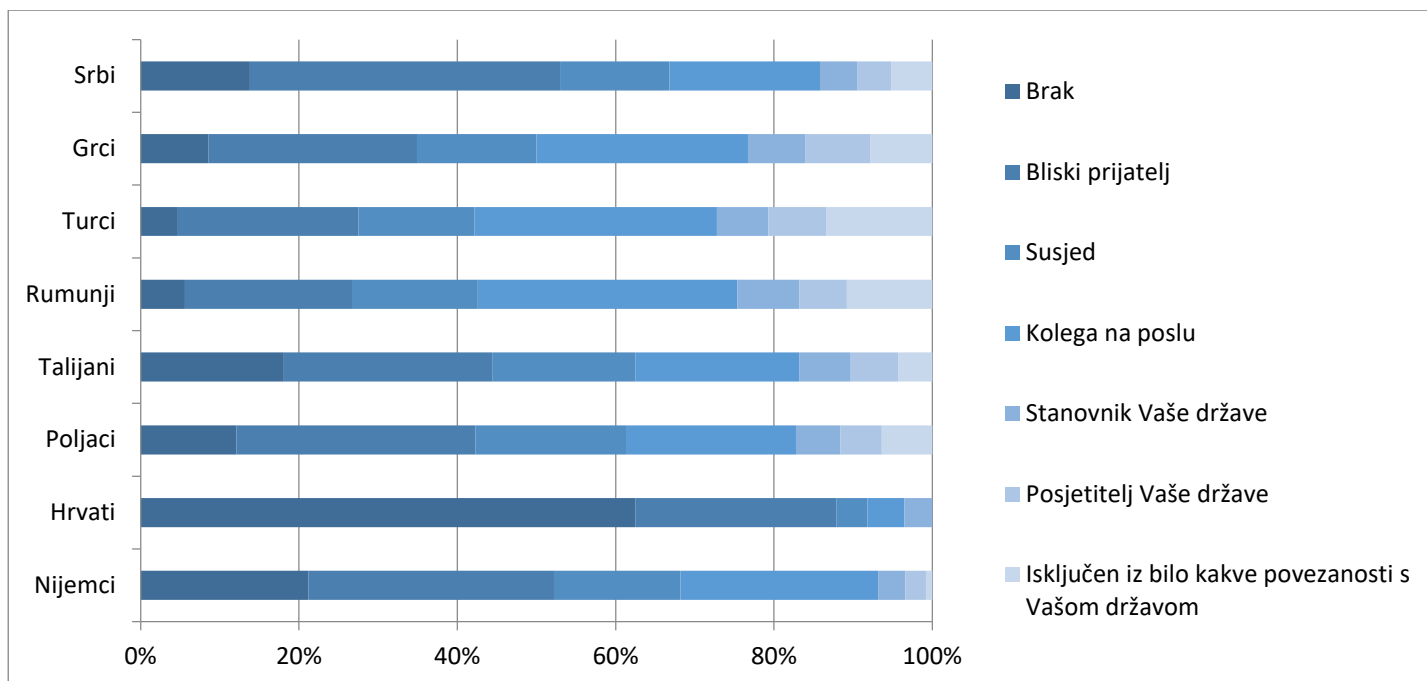
Grafikon 9: Stupanj slaganja s određenim tvrdnjama

Izvor: Autorica prema podacima Google obrazaca

Dolazimo do rezultata Bogardusove skale socijalne distance, naime sudionici su morali označiti na koji stupanj bliskosti od ponuđenih (brak, bliski prijatelj, susjed, kolega na poslu, stanovnik Vaše države, posjetitelj Vaše države, isključen iz bilo kakve povezanosti s Vašom državom) bi im bio prihvatljiv s pripadnikom određene skupine (Nijemci, Hrvati, Poljaci, Talijani, Rumunji, Turci, Grci, Srbi). Prva ponuđena skupina su Nijemci. Naime, 21,2% sudionika pristalo bi na brak s Nijemcima, 31% bi pristalo biti njihov bliski prijatelj, 16% pristalo bi biti njihov susjed, 25% kolega na poslu, 3, 4% sudionika pristalo bi na stupanj bliskosti 'stanovnik Vaše države', 2, 6% na 'posjetitelj Vaše države', a 0, 8% sudionika izabire najniži stupanj bliskosti, a to je 'isključen iz bilo kakve povezanosti s Vašom državom'. Druga skupina su Hrvati. Najviši stupanj bliskosti 'brak' bio bi prihvatljiv 62, 5% sudionika. Njih 25, 4% pristalo bi biti bliski prijatelj s Hrvatima, susjed 3, 9%, kolega na poslu 4, 7%, stanovnik njihove države 3, 5%. Za zadnja dva stupnja bliskosti 'posjetitelj Vaše države' i 'isključen iz

bilo kakve povezanosti s Vašom državom' nije bilo odgovora. Sljedeća skupina na redu su Poljaci. Brak s Poljacima prihvatljiv je 12, 1% sudionika, dok bi najveći postotak od 30, 2% sudionika ipak pristao biti samo bliski prijatelj s Poljacima. Udio onih koji su kao prihvatljiv stupanj bliskosti odabrali 'susjed' je 19%, 'kolega na poslu' 21, 5%, 'stanovnik Vaše države' 5, 6%, 'posjetitelj Vaše države' 5, 2%, te 'isključen iz bilo kakve povezanosti s Vašom državom' 6, 4%. Talijani su također jedna od ponuđenih skupina. Najveći postotak sudionika (26, 3%) za najviši prihvatljiv stupanj bliskosti s Talijanima označili su 'bliski prijatelj'. Njih 18, 1% označilo je najviši stupanj bliskosti 'brak', jednak udio sudionika označio je i stupanj bliskosti 'susjed'. 'Kolega na poslu' označilo je 20, 7% sudionika, zatim 'stanovnik Vaše države' 6, 5%, 'posjetitelj Vaše države' 6% i zadnji stupanj bliskosti 'isključen iz bilo kakve povezanosti s Vašom državom' 4, 3% sudionika. Što se tiče skupine Rumunja, najmanji postotak od 5, 6% sudionika pristao bi na brak s njima. Blisko prijateljstvo s Rumunjima prihvatljivo je 21, 1% sudionika. Udio sudionika kojima je prihvatljiv stupanj bliskosti u vidu susjeda s Rumunjima je 15, 9%, a u vidu kolege na poslu čak 32, 8%. Udio sudionika kojima je prihvatljivo da Rumunji budu samo stanovnici iste države je 7, 8%, onih kojima je prihvatljivo da budu samo posjetitelji njihove države je 6%, a 10, 8% sudionika označilo je najniži stupanj bliskosti, to jest isključenost iz bilo kakve povezanosti s njihovom državom. Kao i za Rumunje, tako je i za Turke najmanji udio sudionika (4, 7%) označio najviši stupanj bliskosti – brak. Što se tiče sljedećeg stupnja bliskosti 'bliski prijatelj', on se pokazao prihvatljivim od strane 22, 8% sudionika. Zatim 'susjed' od 14, 7% sudionika, 'kolega na poslu' od 30, 6%, 'stanovnik Vaše države' od 6, 5%, 'posjetitelj Vaše države' od 7, 3% i 'isključen iz bilo kakve povezanosti s Vašom državom' od 13, 4% sudionika. Predzadnja ponuđena skupina su Grci. Brak s Grcima prihvatljiv je 8, 6% sudionika, blisko prijateljstvo 26, 3%, susjedstvo 15, 1%, a odnos kolega na poslu prihvatljiv je 26, 7% sudionika. U manjim postotcima prihvatljivi su stupnjevi 'stanovnik Vaše države' (7, 3%), 'posjetitelj Vaše države' (8, 2%) i 'isključen bilo kakve povezanosti s Vašom državom' (7, 8%). Zadnja skupina su Srbi. Najvećem postotku sudionika (39, 2%) prihvatljivo je biti bliski prijatelj s pripadnikom skupine Srba, dok je brak prihvatljiv 13, 8% sudionika. U istom postotku (13, 8%) prihvatljiv je i odnos susjeda. Srbi su prihvatljivi kao kolege na poslu od 19% sudionika. Ostala tri stupnja bliskosti označena su u manjem postotku: 'stanovnik Vaše države' 4, 7%, 'posjetitelj Vaše države' 4, 3% i 'isključen iz bilo kakve povezanosti s Vašom državom' 5, 2% (Grafikon 10).

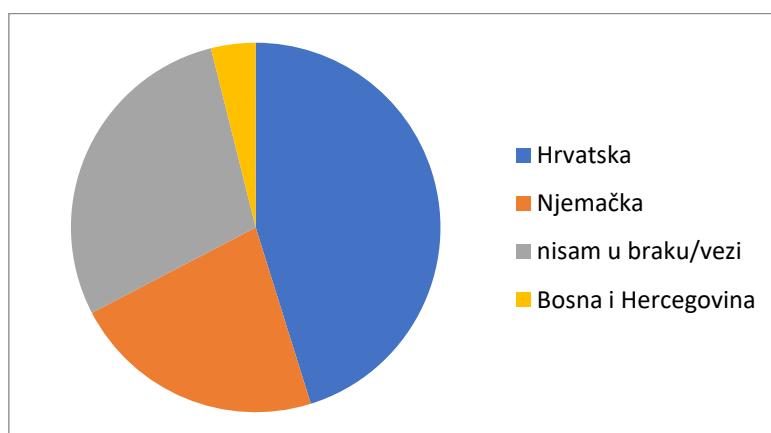

Grafikon 10: Bogardsova skala socijalne distance

Izvor: Autorica prema podacima Google obrazaca

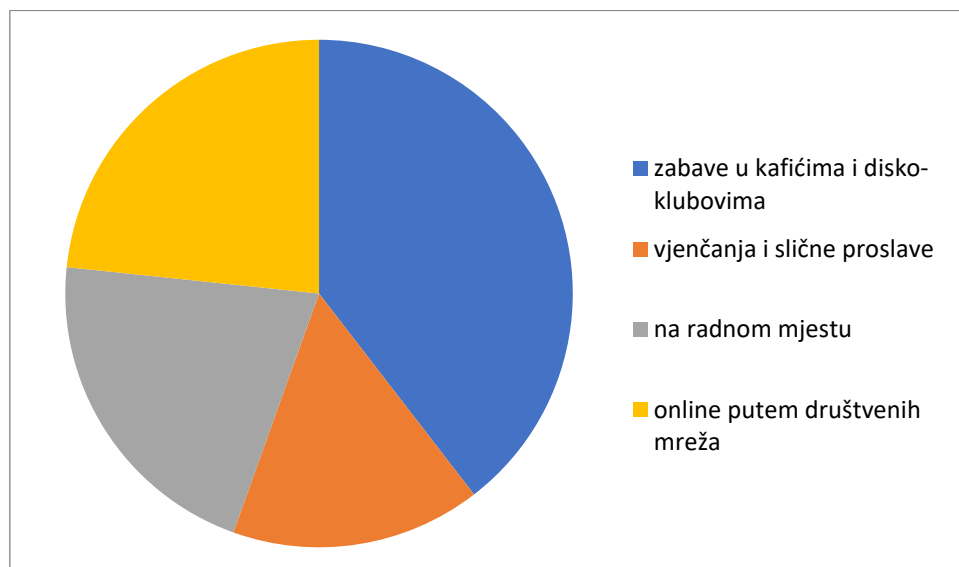
Zanimalo nas je gdje su sudionici, ukoliko su u vezi ili braku, upoznali partnera. Sudionici su mogli označiti da nisu u vezi/braku, mogli su označiti Njemačku ili Hrvatsku kao zemlju u kojoj su upoznali partnera ili nadopisati zemlju u kojoj su upoznali partnera. Udio sudionika koji su se izjasnili da nisu u braku ili vezi je 28%. Najveći udio sudionika, njih 44%, partnera je upoznalo u Hrvatskoj, dok ih je u 21, 6% partnera upoznalo u Njemačkoj. Sudionici su navodili Bosnu i Hercegovinu kao zemlju upoznavanja (3, 9%), zatim u manjem broju i Švicarsku, Srbiju i Kosovo (Grafikon 11).

Grafikon 11: Zemlja upoznavanja partnera

Izvor: Autorica prema podacima Google obrazaca

Sudionike se pitalo koja su po njihovom mišljenju najpopularnija mjesta za upoznati partnera. Sudionici su mogli odabrati više ponuđenih odgovora i nadopisati svoj odgovor. Njih 62% označilo je zabave u kafićima i disko-klubovima kao najpopularnije mjesto za upoznavanje partnera. *Online* putem društvenih mreža smatra 37% sudionika najpopularnijim načinom za upoznavanje. Nešto manje sudionika (33%) odlučilo je da je najpopularnije mjesto za upoznavanje partnera na radnom mjestu. Što se tiče vjenčanja i sličnih proslava, njih smatra najpopularnijim načinom za upoznavanje partnera 25% sudionika (Grafikon 12). Sudionici su još nadopisali mjesta kao što su knjižnica, crkva, park, restoran, *Internet cafe*, benzinska, *fitness* studio. Zatim društvene aktivnosti kao što su teretana, *book club*, *gaming community*. Sudionici su također naveli da je popularno upoznavanje partnera putem druženja u krugu prijatelja i *online* putem *dating* aplikacija.

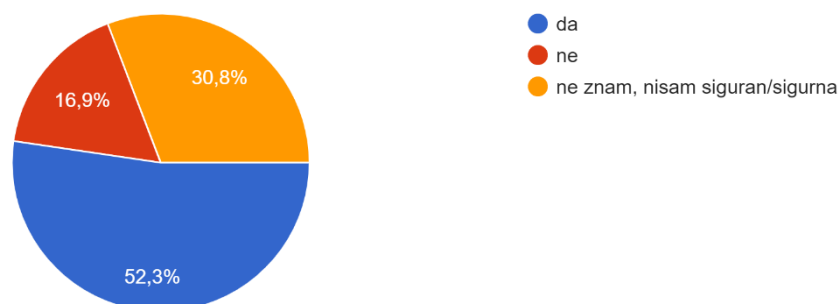
Grafikon 12: Najpopularnija mjesta za upoznavanje partnera

Izvor: Autorica prema podacima preuzetim s Google obrazaca

Sudionici koji su došli bez partnera/partnerice (172) odgovaraju na pitanje planiraju li zasnovati obitelj u Njemačkoj. Više od polovice sudionika (52, 3%) odgovorilo je da planira zasnovati obitelj u Njemačkoj, a 16, 9% da ne planira. Čak 30, 8% sudionika odgovorilo je da ne zna i da nije sigurno (Grafikon 13).

Ako ste došli bez partnera/partnerice, planirate li zasnovati obitelj u Njemačkoj?

172 odgovora

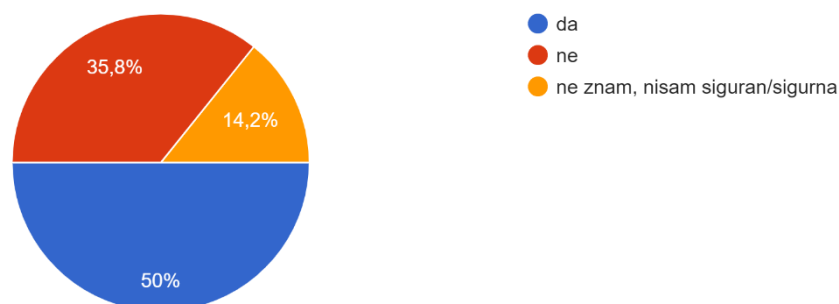
Grafikon 13: Zasnivanje obitelji u Njemačkoj

Izvor: Google obrasci

Od sudionika se htjelo saznati je li im važno isticanje i njegovanje vlastitog nacionalnog identiteta. Točno polovica sudionika (50%) odgovorila je da im je to važno, dok je 35, 8% sudionika odgovorilo da im isticanje i njegovanje vlastitog identiteta nije važno. Najmanji udio sudionika (14, 2%) odgovorio je da ne zna i da nije siguran (Grafikon 14).

Je li Vam važno isticanje i njegovanje vlastitog nacionalnog identiteta?

232 odgovora

Grafikon 14: Isticanje i njegovanje vlastitog nacionalnog identiteta

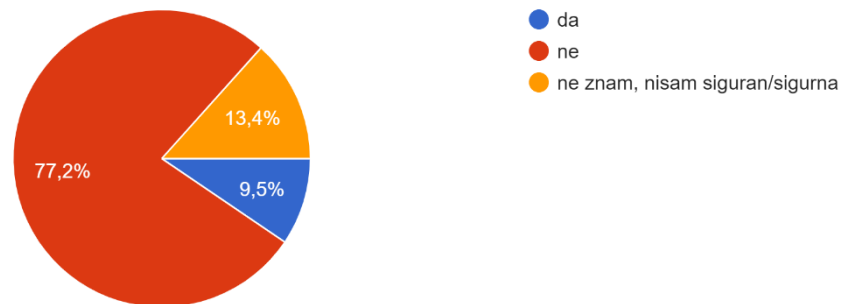
Izvor: Google obrasci

Nadovezujući se na prethodno pitanje, sudionici su morali izraziti svoje mišljenje o tome narušava li brak s partnerom druge nacionalnosti hrvatski nacionalni identitet i čini li nekog manje Hrvatom. Velika većina sudionika (77, 2%) odgovorila je da ne narušava i ne čini

nekoga manje Hrvatom. Mali udio sudionika 9, 5% odgovorio je da ne zna i nije sigurno (Grafikon 15).

Mislite li da brak s partnerom/partnericom druge nacionalnosti narušava hrvatski nacionalni identitet ili nekog čini manje Hrvatom/Hraticom?

232 odgovora

Grafikon 15: Narušavanje hrvatskog nacionalnog identiteta

Izvor: Google obrasci

Od sudionika se tražilo da procijene s kim su se društveno bolje uklopili u Njemačkoj. Najveći postotak od 36, 6% sudionika odgovorio je da se najbolje društveno uklopio u Njemačkoj s Hrvatima i Hraticama. Značajan postotak sudionika od 24, 1% odgovorio je da ne zna te da ne može procijeniti. Da su se najbolje društveno uklopili s Nijemcima i Njemicama odgovorilo je 22, 8% sudionika. Najmanji postotak sudionika (16, 4%) je odgovorio da se najbolje društveno uklopio s ostalim migrantima u Njemačkoj (Grafikon 16).

Kako biste procijenili, s kim ste se društveno bolje uklopili u Njemačkoj?

232 odgovora

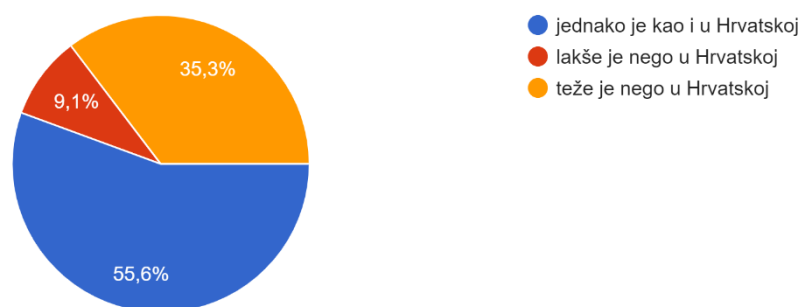
Grafikon 16: Društvena uklopljenost u Njemačkoj

Izvor: Google obrasci

Također nas zanima mišljenje sudionika o tome je li Hrvatima u Njemačkoj teže, lakše ili jednako upoznati nekoga za vezu i brak nego što bi im to bilo u Hrvatskoj. Više od pola sudionika (55, 6%) odgovorilo je da su prilike za upoznavanje nekoga za vezu i brak Hrvatima u Njemačkoj jednake kao i za Hrvate u Hrvatskoj. Da je Hrvatim u Njemačkoj ipak teže upoznati nekoga za brak ili vezu nego u Hrvatskoj odgovorilo je 35, 3% sudionika. Najmanji postotak od 9, 1% bili su sudionici koji smatraju da je za Hrvate u Njemačkoj lakše pronaći nekog za vezu i brak nego u Hrvatskoj (Grafikon 17).

Mislite li da je Hrvatima u Njemačkoj teže upoznati nekoga za vezu i brak nego što bi im to bilo u Hrvatskoj?

232 odgovora

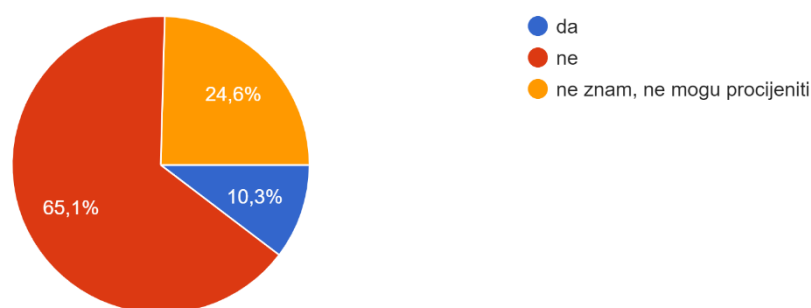
Grafikon 17: Upoznavanje nekoga za vezu i brak u Njemačkoj

Izvor: Google obrasci

Od sudionika još saznajemo jesu li ikada osjetili predrasude i odbijanje potencijalnih partnera/partnerica u Njemačkoj zbog svoje nacionalnosti. Velika većina, njih 65, 1% odgovorilo je da nisu nikada osjetili predrasude i odbijanje potencijalnih partnera u Njemačkoj zbog svoje nacionalnosti. Manji postotak od 24, 6% sudionika odgovorio je da ne zna i ne može procijeniti, dok je 10, 3% odgovorilo da jesu osjetili predrasude i odbijanje potencijalnih partnera u Njemačkoj zbog svoje nacionalnosti (Grafikon 18).

Jeste li ikada osjetili predrasude i odbijanje potencijalnih partnera/partnerica u Njemačkoj zbog Vaše nacionalnosti?

232 odgovora

Grafikon 18: Predrasude i odbijanje od strane potencijalnih partnera u Njemačkoj zbog nacionalnosti

Izvor: Google obrasci

6. Rasprava

U ovom istraživanju sudjelovali su hrvatski iseljenici u Njemačkoj prve i druge generacije. Zasigurno bi bilo zanimljivo ove dvije generacije istražiti zasebno i promatrati razlike između generacija u smislu njihovih mišljenja o biranju partnera i njihovoj društvenoj uklopljenosti u Njemačkoj. U istraživanju su sudjelovala 232 hrvatska iseljenika, budući da je broj hrvatskih iseljenika u Njemačkoj velik, u istraživanje bi se mogao uključiti veći broj ispitanika kako bismo dobili bolji i detaljniji uvid u istraživano.

Prema podacima koje navodi Župarić-Iljić (2016: 6) u hrvatskom iseljeništvu prevladavaju muškarci koji su otišli u najproduktivnijoj i reproduktivnoj dobi (od 25 do 44 godine). Međutim u uzorak ovog istraživanja znatno je veći broj sudionika ženskog spola. Također, najviše sudionika pripada dobnoj skupini koja ima manje od 30 godina. Čak 42, 7% sudionika ovog istraživanja je visokoobrazovana što se podudara s Jurićevom (2017: 352) tvrdnjom kako se visokoobrazovane osobe sve više iseljavaju iz Hrvatske dok to prije nije bio slučaj. Prema Juriću (2017: 352) sve više iseljavaju i osobe koje su već u braku. U ovom istraživanju pokazalo se da je 22, 8% sudionika došlo sa suprugom u Njemačku odnosno da je u braku.

Jasno nam je da su razlozi za iseljavanje iz Hrvatske kompleksni i raznoliki, međutim najčešće se navode razlozi ekonomske i političke prirode. Kada usporedimo rezultate ovog istraživanja s već spomenutim istraživanjima Pokosa (1999), Jurića (2017) i Župarić-Iljić (2016) vidimo da su najčešći razlozi iseljavanja Hrvata lakši pronalazak zaposlenja u inozemstvu, veće plaće u inozemstvu, lakše napredovanje i razvoj karijere u inozemstvu, nezadovoljstvo vođenjem države, lakše napredovanje i razvoj karijere u inozemstvu. U ovom istraživanju pokazalo se da velika većina hrvatskih iseljenika u Njemačkoj smatra da upoznavanje svijeta utječe na iseljavanja mladih iz Hrvatske što se slaže s Jurićevom (2017: 352) tvrdnjom da su iseljenici iz Hrvatske, osim ekonomskim i političkim razlozima, sve više motivirani novim spoznajama i iskustvima u inozemstvu.

Što se tiče integracije hrvatskih iseljenika u njemačko društvo, Jurić (2017: 352) navodi kako se smatra da su svojom obrazovnom razinom i načinom života prilagođeni potrebama njemačkog društva i tržišta rada te da su Hrvati uvijek dobrodošli. U ovom istraživanju pokazalo se da se najveći udio hrvatskih iseljenika u Njemačkoj najbolje društveno uklopio upravo s Hrvatima, a nešto manje njih s Nijemcima, značajan postotak njih ne može procijeniti. U kojoj mjeri su se hrvatski iseljenici integrirali u Njemačkoj govori nam i podatak da više od polovice hrvatskih iseljenika koji nisu došli s partnerom u Njemačku

planira osnovati obitelj u Njemačkoj. Prema Šoli i Bičvić (2018: 161) integracija hrvatskog stanovništva u njemački sustav dovodi do problema desocijalizacije te da su iseljenici dezorijentirani jer u procesu iseljavanja njihove vrijednosti i norme ponašanja gube svoju društvenu i kulturnu važnost. S ovim u vezi možemo dovesti pitanje identiteta. Naime, rezultati ovog istraživanja pokazuju da je polovici hrvatskih iseljenika u Njemačkoj važno isticanje hrvatskog nacionalnog identiteta. Također se pokazalo da velika većina hrvatskih iseljenika smatra da brak s partnerom druge nacionalnosti ne narušava hrvatski nacionalni identitet i da ne čini nekog manje Hrvatom.

Nema dosadašnjih istraživanja na temu ženidbenih obrazaca i emotivnih veza hrvatskih iseljenika u Njemačkoj stoga ćemo za usporedbu rezultata uzeti bivše Jugoslavenke. Naime, u istraživanju González-Ferrera (2016: 177-178) pokazalo se da se iseljenici s područja bivše Jugoslavije značajno ne razlikuju od Turaka po svojoj sklonosti tzv. uvoza partnera iz zemlje podrijetla. Također, rezultati istraživanja Kaltera i Schroedter (2010: 20-21) pokazuju da su bivši Jugoslaveni drugi (prvi su Turci) po uvozu partnera iz zemlje podrijetla, ali u značajno manjem broju. U našem istraživanju rezultati pokazuju kako je velika većina hrvatskih iseljenika u Njemačkoj, koji su u braku ili vezi, partnera upoznalo u Hrvatskoj, znatno manje njih partnera je upoznalo u Njemačkoj što se podudara s navedenim rezultatima istraživanja o iseljenicima s područja bivše Jugoslavije.

Kalmijn (1998: 403) navodi tri najčešća 'lokalna tržišta braka' u sociološkoj literaturi, a to su škola, susjedstvo i radno mjesto. Rezultati našeg istraživanja pokazuju da su najpopularnija mjesta za upoznavanje partnera zabave u kafićima i disko-klubovima. Značajan broj hrvatskih iseljenika složio se da je dosta popularno i *online* upoznavanje putem društvenih mreže, ali i na radnim mjestima.

Kalmijn (1998: 400) u svom radu naglašava važnost 'treće strane' na odabir partnera. Kao 'treću stranu' u našem istraživanju mislimo na obitelj. Pokazalo se da više od polovice hrvatski iseljenika ne slaže se s tvrdnjom da bi njihova obitelj teško prihvatila njihov brak s pripadnikom druge nacionalnosti, a s tvrdnjom da bi njihova obitelj teško prihvatila njihov brak s pripadnikom druge vjere ne slaže se oko polovice hrvatskih iseljenika. Također se pokazalo da hrvatski iseljenici smatraju da bi njihova obitelj teže prihvatila njihov brak s pripadnicima druge vjere nego nacionalnosti. Iz navedenog možemo zaključiti kako u današnje vrijeme obitelj ipak ne utječe u tolikoj mjeri na izbor partnera.

Kalmijn (1994: 423-426) objašnjava ekonomsku hipotezu o odabiru partnera po kojoj ljudi radije biraju partnera s visokom razinom obrazovanja, prihoda i ugleda. Ispostavilo se da hrvatskim iseljenicima u Njemačkoj nije važno da partner bude jednako obrazovan kao i oni, također im nije važno ni da partner jednako zarađuje kao oni. Kalmijn navodi i hipotezu o odabiru partnera koja tvrdi da se ljudi radije udaju za nekog tko im je sličan u pogledu kulturnih resursa, koji uključuju zajedničke vrijednosti i ponašanja. Jedan od kulturnih resursa su također vrijednosti odgoja djece. U našem istraživanju pokazalo se da više od polovnice hrvatskih iseljenika u Njemačkoj smatra da je bitno da supružnici imaju iste stavove oko odgoja djece. Da je bitno da supružnici dijele aktivnosti i interese podjednak udio hrvatskih iseljenika se slaže i ne slaže, no ipak je malo više onih koji se slažu. Koliko su važne kulturološke sličnosti u pogledu biranja partnera govori nam i to što je najviše hrvatskih iseljenika na Bogardusovoj skali socijalne distance označilo najviši stupanj bliskosti, tj. brak upravo s Hrvatima, a najmanji broj hrvatskih iseljenika pristalo bi na brak s pripadnikom turske nacionalnosti. To možemo objasniti tako da postoje velike kulturološke razlike između Hrvata i Turaka. Iako se više od polovice hrvatskih iseljenika izjasnilo da im nije bitno da im je partner Hrvat, kroz Bogardusovu skalu vidjeli smo da bi većina hrvatskih iseljenika ipak najviše preferirala da im je partner Hrvat. Iako se velika većina hrvatskih iseljenika složila da im nije bitna nacionalnost i vjerska pripadnost partnera ipak se pokazalo da su hrvatski iseljenici u Njemačkoj spremniji na brak s Hrvatima, Nijemcima i Talijanima nego s Turcima, Rumunjima i Grcima.

7. Ograničenja istraživanja

Što se tiče ograničenja istraživanja, za početak je potrebno naglasiti kako je istraživanje provedeno na prigodnom uzorku što svakako sužava mogućnost generalizacije nalaza. Također, u uzorku nalazimo i neravnomjeran omjer spolova: od 232 ispitanika, 158 su ženskog spola, a 74 muškog. I podaci o obrazovanju ispitanika u uzorku ukazuju na nešto višu obrazovnu strukturu nego što nalazimo u općoj populaciji. Također, bitno je uzeti u obzir veličinu uzorka naspram procjene broja hrvatskih iseljenika u Njemačkoj. Naime, uz već spomenuto ograničenje vezano uz prigodni uzorak, treba spomenuti i relativno mali uzorak od 232 ispitanika iseljenika. Također, u uzorak su uključeni i oženjeni i neoženjeni ispitanici, velikog raspona dobi, a kako je tema istraživanja odabir partnera možda bi rezultati bili drugačiji da su uzorak sačinjavali samo mlađi neoženjeni ispitanici i ispitanice. Nikako ne

smijemo zanemariti mogućnost davanja društveno prihvatljivih i poželjnih odgovora, iako je anketni upitnik bio anonimn. Kako nam nisu poznata dosadašnja istraživanja na temu emotivnih veza i ženidbenih obrazaca hrvatskih iseljenika ograničena nam je usporedba rezultata istraživanja, a samim time i izvođenje zaključaka na temelju usporedbe. Možemo još reći da bi za potpuniju sliku na ovu temu trebalo obuhvatiti i proučiti veći uzorak, te rezultate ankete potkrijepiti i podacima njemačkog statističkog ureda.

8. Zaključak

U današnje vrijeme brojnih migracija više no ikad priča se i istražuje o iseljenicima i njihovih životima. Hrvatski iseljenici u Njemačkoj su aktualna i nikad dovoljno istražena tema. Stoga se u ovome radu stavlja naglasak na jedan vrlo važan aspekt njihova života, a to su emotivne veze i ženidbeni obrasci. Emotivne veze i ženidbeni obrasci hrvatskih iseljenika u Njemačkoj vrlo su važni upravo zato što je to jedan od glavnih pokazatelja njihove integracije u njemačko društvo. Dosadašnja istraživanja na ovu temu nisu nam poznata stoga ovo istraživanje može poslužiti kao polazište za buduća istraživanja o emotivnim vezama i ženidbenim obrascima hrvatskih iseljenika.

U ovom se istraživanju potvrdilo da niz čimbenika utječe na odluku pojedinca da iseli, ali da su i dalje vodeći ekonomski i politički razlozi koji su desetljećima glavni razlozi iseljavanja iz Hrvatske. Pokazalo se da mladi iz Hrvatske iseljavaju sve više i zbog upoznavanja svijeta. Hrvatski iseljenici koji su sudjelovali u ovom istraživanju velikim su dijelom visokoobrazovani što prije kod hrvatski iseljenika, nije bio slučaj. Budući da su se sudionici ovog istraživanja pokazali obrazovani iznad prosjeka, a većinski su odgovarali da im nije bitno da su partneri jednako obrazovani i da jednako zarađuju možemo zaključiti da Hrvatima za odabir partnera nisu presudni visoki ekonomski resursi. Od veće su im važnosti kulturni resursi budući da je većini bitno da partneri dijele jednake stavove oko odgoja djece. Uvidom u rezultate ovog istraživanja dolazi se do zaključka da su hrvatski iseljenici u Njemačkoj više u teoriji spremni na brak s pripadnicima drugih nacionalnih skupina nego što su to u praksi. Velika većina njih koji su u vezi ili braku partnere ili supružnike upoznala je upravo u Hrvatskoj. Hrvatski iseljenici izjašnjavaju se da nije bitno da su partneri iste nacionalnosti niti vjere te da im nije bitno da im je partner Hrvat, međutim rezultati pokazuju da bi najradije sklopili brak s Hrvatima, dok bi najmanje hrvatskih iseljenika u Njemačkoj pristalo na brak s pripadnikom turske nacionalnosti. Što ni ne čudi jer si ljudi biraju ono što im je poznato i slično. Također se pokazalo kako su se hrvatski iseljenici u Njemačkoj društveno najbolje uklopili s Hrvatima što ne ukazuje na visok stupanj integracije u njemačko društvo. Međutim pokazalo se kako većina hrvatskih iseljenika koji su došli u Njemačku bez partnera ili supružnika planira osnovati obitelj u Njemačkoj što je na tragu integracije u njemačko društvo. Iz rezultata ovog istraživanja možemo zaključiti da obitelj ne utječe na odabir partnera u značajno mjeri jer rezultati pokazuju kako hrvatski iseljenici smatraju da njihova obitelj ne bi teško prihvatila njihov brak s pripadnikom druge nacionalnosti ili vjere. Većina

hrvatskih iseljenika u Njemačkoj smatra da je u Njemačkoj jednako teško/lako upoznati partnera kao i u Hrvatskoj što znači da im život izvan domovine ne predstavlja prepreke i ne otežava im upoznavanje partnera. Najpopularnija mjesta za upoznavanje partnera prema hrvatskim iseljenicima u Njemačkoj su zabave u kafićima i disko-klubovima. Većina ispitanika u istraživanju je mlađa od 40 godina stoga je ovaj rezultat razumljiv. Pošto hrvatski iseljenici u Njemačkoj nisu osjetili predrasude i odbijanje potencijalnih partnera u Njemačkoj zbog svoje nacionalnosti također možemo zaključiti da su Hrvati u Njemačkoj dobro društveno prihvaćeni.

9. Popis izvora i literature

Ančić, Nediljko Ante, 'Identitet u dijaspori – Hrvatski katolici između stare domovine i novog prebivališta', *Crkva u svijetu: Crkva u svijetu*, 52.1 (2017), 49–66, <<https://hrcak.srce.hr/178970>> [pristupljeno 13. ožujka 2022.]

Beck-Gernsheim, Elisabeth, 'Transnational Lives, Transnational Marriages: A Review of the Evidence from Migrant Communities in Europe', *Global Networks*, 7.3 (2007), 271–88 <<https://doi.org/10.1111/j.1471-0374.2007.00169.x>> [2. svibnja 2022.]

Behtoui, Alireza, 'Marriage Pattern of Immigrants in Sweden', *Journal of Comparative Family Studies*, 41.3 (2010), 415–35 <<https://doi.org/10.3138/jcfs.41.3.415>> [2. svibnja 2022.]

Carol, Sarah, Evelyn Ersanilli i Mareike Wagner, 'Spousal Choice among the Children of Turkish and Moroccan Immigrants in Six European Countries: Transnational Spouse or Co-Ethnic Migrant?', *International Migration Review*, 48.2 (2014), 387–414 <<https://doi.org/10.1111/imre.12068>> [6. svibnja 2022.]

Čapo Žmegač, Jasna, 'Transnationalisation and Identification among Youth of Croatian Origin in Germany', *Narodna Umjetnost - Hrvatski Časopis Za Etnologiju i Folkloristiku*, 42.1 (2005), 9–25 <<https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=161845>> [2. svibnja 2022.]

Čapo, Jasna, 'Frames of Nationality, Experiences of Belonging: The Post-Migration Generation in Germany and Croatia', *Pratiques Sociales et Configurations Locales Dans Les Balkans* (2013), 189-207

DZS - Državni zavod za statistiku (2021) Migracija stanovništva Republike Hrvatske 2020., Zagreb, 23. srpnja 2021. <<https://podaci.dzs.hr/2021/hr/9939>> [pristupljeno 26. lipnja 2022.]

Glowsky, David, 'Staatsbürgerschaft als Ressource bei der Heirat ausländischer Frauen / Why Do German Men Marry Women from Less Developed Countries?: Eine Analyse mit Daten des Sozio-oekonomischen Panel / An Analysis of Transnational Assortative Matching Based

on the German Socio-Economic Panel', *Zeitschrift für Soziologie*, 36.4 (2007), 282–301 <<https://doi.org/10.1515/zfsoz-2007-0403>> [pristupljeno 3. svibnja 2022.]

González-Ferrer, Amparo, 'Who Do Immigrants Marry? Partner Choice Among Single Immigrants in Germany', *European Sociological Review*, 22.2 (2006), 171–85 <<https://doi.org/10.1093/esr/jci050>> [pristupljeno 2. svibnja 2022.]

Jurčević, Katica i Jasna Čapo, 'Povratak Kao Dolazak: Migracijski Procesi i Transnacionalni Prostor', *Didov san. Transgranična iskustva hrvatskih iseljenika. / Čapo, Jasna; Hronstein Tomić, Caroline; Jurčević, Karica (ur.)*, Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku; Institutu društvenih znanosti Ivo Pilar, 2014. str. 15-41

Jurić, Tado, 'Suvremeno Iseljavanje Hrvata u Njemačku: Karakteristike i Motivi', *Migracijske i Etničke Teme*, 3, 2017, 337–71

Jurić, Tado, "Vratiti se ili ostati - stavovi novih hrvatskih iseljenika o ostanku ili povratku iz Njemačke", *Migracije i identitet: Kultura, ekonomija, država*, 2020, 1028-1044

Kalmijn, Matthijs, 'Assortative Mating by Cultural and Economic Occupational Status', *American Journal of Sociology*, 100.2 (1994), 422–52 <<https://doi.org/10.1086/230542>> [pristupljeno 25. travnja 2022.]

Kalmijn, Matthijs, 'Intermarriage and Homogamy: Causes, Patterns, Trends', *Annual Review of Sociology*, 24.1 (1998), 395–421 <<https://doi.org/10.1146/annurev.soc.24.1.395>> [pristupljeno 25. travnja 2022.]

Kalter, Frank i Julia H. Schroedter, 'Transnational Marriage among Former Labour Migrants in Germany', *Zeitschrift Für Familienforschung*, 22.1 (2010), 11–36 <<https://www.ssoar.info/ssoar/handle/document/35486>> [pristupljeno 2. svibnja 2022.]

Mesarić Žabčić, Rebeka, 'Temeljne Značajke Iseljavanja Hrvatskog Stanovništva s Posebnim Naglaskom Na Iseljavanje u Proteklih Petnaestak Godina', *Dve Domovini*, 26 (2007), 97–115

Pokos, Nenad, 'Osnovna Demografska Obilježja Suvremenog Iseljavanja Iz Hrvatske', *Političke Analize: Tromjesečnik Za Hrvatsku i Međunarodnu Politiku*, 8.31 (2017), 16–23

Pokos, Nenad, 'PROCJENA BROJA ISELJENIH STANOVNIKA REPUBLIKE HRVATSKE OD POPISA STANOVNIŠTVA 1991. DO 30. LIPNJA 1998. GODINE', *Društvena istraživanja : časopis za opća društvena pitanja*, 8.5-6 (43-44) (1999), 725–34

Šola, Ivica i Marijana Bičvić, 'Ekonomsko iseljavanje iz Slavonije u SR Njemačku. Neka identitetska, psihološka i etička pitanja', *Bogoslovska smotra*, 88.1 (2018), 157–75 <<https://hrcak.srce.hr/clanak/295629>> [pristupljeno 15. ožujka 2022.]

Turk, I., N. Šimunić i D. Živić, 'Demografska Kriza u Hrvatskoj: Zrcalo Društvene, Ekonomske i Vrijednosne Krize', U D. Živić, M. Žanić, & P. Macut (Ur.), *Hrvatsko Društvo*, 25 (2018), 73–93 <<https://www.bib.irb.hr/932673>> [pristupljeno 14. ožujka 2022.]

Župarić-Iljić, Drago, 'Iseljavanje iz Republike Hrvatske nakon ulaska u Europsku uniju', *Friedrich Ebert Stiftung - Zagreb*, 2016 <<https://www.bib.irb.hr/855708>> [pristupljeno 16. ožujka 2022.]